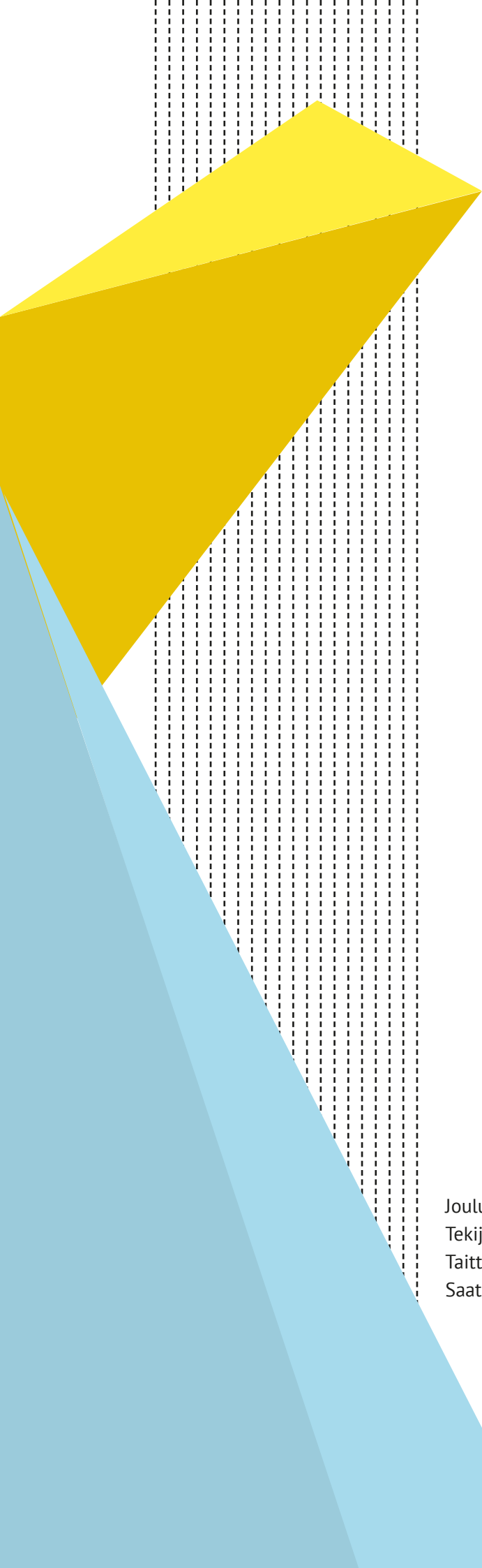

Korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset

Käsikirja koulutusten kehittäjille

Joulukuu 2016

Tekijät: Jarmo Kallunki & Hannele Seppälä

Taitto: Heidi Pöysä

Saatavissa: www.unifi.fi ja www.arena.fi

Korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset

Käsikirja koulutusten kehittäjille

Sisällys

1. Johdanto	5
1.1 Erikoistumiskoulutus koulutusmuotona	5
1.2 Kehittäminen vuosina 2015–2016	6
1.3 Käsikirjan sisältö ja tarkoitus	7
2. Erikoistumiskoulutuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi	9
2.1 Asiantuntijuus ja sen määrittely erikoistumiskoulutuksen perustana	9
2.2 Koulutustarpeiden analyysi ja yhteistyöverkostojen rakentaminen	13
2.3 Erikoistumiskoulutuksen tunnistaminen ja asemointi koulutusrakenteisiin	17
2.4 Sopimusvalmistelu	22
2.5 Koulutuksen suunnittelu ja toteutus	31
2.6 Seuranta, arviointi ja kehittäminen	34
4. Loppusanoiksi	37
5. Kirjallisuutta ja hyödyllisiä verkkosivustoja	38

Liitteet

Liite 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeet ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Liite 2. Erikoistumiskoulutusten sopimusmalli -ohje.

Liite 3. Erikoistumiskoulutussopimus – malli yliopistoille.

Liite 4. Erikoistumiskoulutussopimus – malli ammattikorkeakouluille.

Liite 5. Malli erikoistumiskoulutussopimuksen liitteeksi 2.

Liite 6. Malli erikoistumiskoulutussopimuksen liitteeksi 3.

1 Johdanto

KORKEAKOULUJEN ERIKOISTUMISKOULUTUS ON TYÖELÄMÄN osaamistarpeita ja korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaamista yhdistävä uusi aikuiskoulutusmuoto korkeakoulututkinnon suorittaneille tai vastaavan osaamisen muilla tavoin hankkineille. Erikoistumiskoulutukset tarjoavat joustavan mahdollisuuden kehittää osaamista sellaisilla asiantuntijuuden alueilla, jotka ovat ajankohtaisia ja merkittäviä työ- ja elinkeinoelämän kannalta.

Uusi koulutusmuoto haastaa korkeakouluja ja työelämää uudenlaiseen yhteistyöhön: yhteiseen dialogiin työn muutoksen ja osaamistarpeiden ennakoinnissa sekä uusien asiantuntijuusalueiden tunnistamisessa, tutkimus- ja kehittämisosaamisen hyödyntämisessä, sopimusvalmistelussa sekä koulutusten toteuttamisessa. Korkeakoulujen ja työelämän yhteistyön toivotaan olevan jatkuvaa ja kantavan koulutusten suunnittelusta seurantaan ja arviointiin saakka. Erikoistumiskoulutukset tuovat uutta ulottuvuutta ja laajuutta myös korkeakoulujen väliseen alakohtaiseen sekä alat ja sektorirajat ylittävään yhteistyöhön.

Vastuu uusien koulutusten kehittämisestä on korkeakouluilla ja koulutusvastuullisten korkeakoulujen välisillä verkostoilla. Erikoistumiskoulutuksen koulutusmuodon kehittämisyhteistyössä vuosien 2015–2016 aikana ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat tehneet systemaattista ja pitkäjänteistä työtä uusien koulutusten kehittämiseksi. Kehittämistyön keskeisinä foorumeina ovat toimineet yhteensä 18 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa laaja-alaista hanketta ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Näiden hankkeiden toiminnalla on ollut keskeinen merkitys uuden koulutusmuodon profiilin luomisessa ja yhteisten toimintatapojen kehittämisessä. Arene ja UNIFI kiittävät kaikkia kehittämishankkeisiin osallistuneita toimijoita aktiivisesta ja tulevaisuusorientoituneesta työskentelystä sekä sujuvasta yhteistyöstä.

Erikoistumiskoulutuksessa koulutusmuotona on paljon ajankohtaisia, laajemminkin korkeakoulujen kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Toivomme, että erikoistumiskoulutukset ja uusien yhteistyöverkostojen luominen hyödyttävät myös muiden koulutusmuotojen kehittämistä.

1.1 Erikoistumiskoulutus koulutusmuotona

Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että koulutuksen suorittanut kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä määrättyllä työelämän osa-alueella ja hallitsee asiantuntijaroolinsa edellyttämän tieteellisammattillisen erikoisosaamisen tai erityisasiantuntijuu-

den sekä sen yhteydet työ- ja toimintaympäristöön. Koulutuksen suorittaneen tulee kyetä analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoisalansa ammattikäytäntöjä tutkimustiedon ja taiteellisen toiminnan menetelmin sekä toimimaan yhteisöissä ja verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet on kirjattu yksityiskohtaisemmin asetukseen yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (2004/794) sekä asetukseen ammattikorkeakouluista (2014/1129).

Erikoistumiskoulutuksia koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2015 alusta. Lainsäädännössä määritellään erikoistumiskoulutusten yleiset puitteet. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on kuitenkin autonomia erikoistumiskoulutusten määrittelyssä, ja erikoistumiskoulutus perustuu korkeakoulujen väliseen sopimukseen. Sopimuksessa sovitaan erikoistumiskoulutuksen nimestä, laajuudesta, kohderyhmästä, koulutuksen osaamistavoitteista ja asiantuntijuuden osoittamisesta. Sopimusta laadittaessa olennainen rooli on korkeakoulujen lisäksi työ- ja elinkeinoelämän edustajilla; heillä on oltava aito osallistumismahdollisuus sopimusmenettelyyn, ja heidän on voitava osallistua koulutus- ja osaamistarpeen määrittelyyn. Työ- ja elinkeinoelämän edustajien rooli ja osallistuminen myös dokumentoidaan sopimukseen. Sopimuksen sopijaosapuolia (allekirjoittajia) ovat kuitenkin korkeakoulut.

Erikoistumiskoulutus on uudentyypinen koulutusmuoto, ja se sijoittuu tutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen rinnalle osaksi korkeakoulujen julkisia tehtäviä. Erikoistumiskoulutus on selkeästi perustutkinnon jälkeistä koulutusta, mutta yhteistä perustutkintokoulutuksen kanssa on se, että erikoistumiskoulutuksella on vahva kytkentä tutkimukseen ja TKI-toimintaan. Yhteistä täydennyskoulutuksen kanssa puolestaan on se, että erikoistumiskoulutus on ennen muuta kysyntälähtöistä koulutusta ja sillä on vahva kytkös työelämän tarpeisiin. Erikoistumiskoulutus kuitenkin eroaa täydennyskoulutuksesta siinä, että se ei ole liiketoimintaa, eikä se saa kilpailla liiketoimintana järjestetyn koulutuksen kanssa. Koska erikoistumiskoulutus on tätä kirjoitettaessa vielä suhteellisen uusi koulutusmuoto, sen rajapinnat perustutkintokoulutukseen ja täydennyskoulutukseen osin vielä hakevat paikkaansa, vaikka periaatteet sinänsä ovatkin selkeitä.

1.2 Kehittäminen vuosina 2015–2016

Erikoistumiskoulutuksia koskevan lainsäädännön tultua voimaan Arenessa ja UNIFIssa käynnistyivät kaksivuotiset opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat koordinaatiohankkeet (ERKKO-hankkeet). Hankkeiden tavoitteeksi asetettiin uusien erikoistumiskoulutusten sujuva ja laadukas aloitus sekä uuden koulutusmuodon aseman selkiyttäminen osana koulusrakenteita. Erikoistumiskoulutusten sopimuksellisuuden edellyttämän laaja-alaisen yhteistyön tukeminen oli yksi hankkeiden keskeinen tehtävä. Hankkeiden avulla tuettiin korkeakoulujen ja työelämän välisen yhteistyön rakentamista. Korkeakoulujen välistä alakohtaista sekä ala- ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä sekä työelämän osallisuutta koulutusten suunnittelussa tuettiin esimerkiksi järjestämällä useita alakohtaisia työpajoja ja valtakunnallisia seminaareja korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän edustajille.

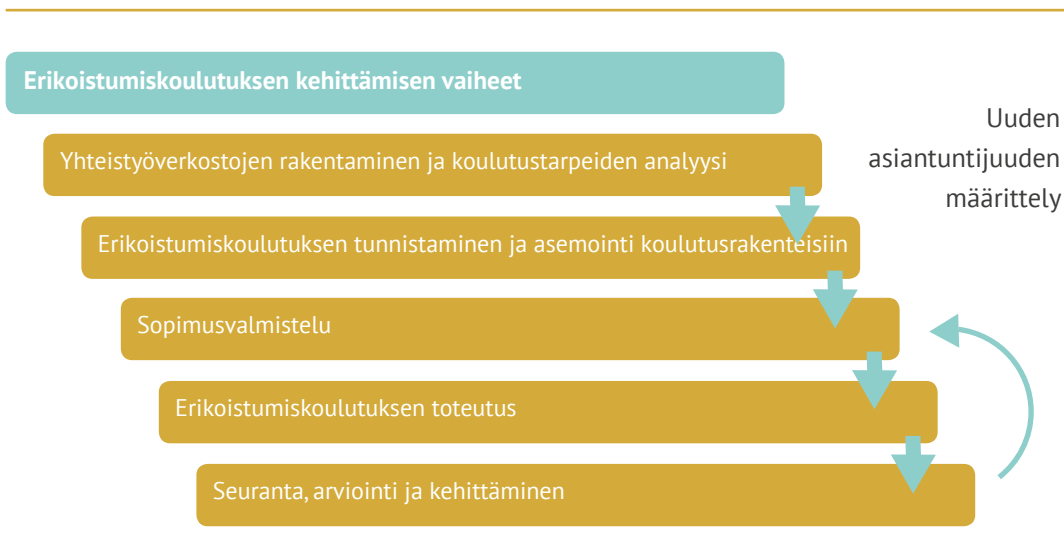
Erikoistumiskoulutuksiin ja erityisesti uusien koulutusten asemointiin liittyviä keskusteluja käytiin aktiivisesti myös UNIFIn ja Arenen työryhmissä. Arenen koulutusvaliokunta ohjasi koulutusten kehittämistä asettamalla korkeakoulujen yhteistyöhön ja monialaisuuteen liittyviä strategisia tavoitteita sekä seuraamalla niiden toteutumista. Arenen koulutusala-kohtaiset kehittämissryhmät toimivat kaikilla koulutusaloilla toteutettujen kehittämishankkeiden tukena ja valmistelun koordinoijina. Yliopistosektorilla erikoistumiskoulutusten kehittämisen strategisista valinnoista vastasi koulutusvararehtorikokous, minkä ohella alakohtaiset kehittämisshankkeet toimivat autonomisesti. Yliopistosektorilla kehitettiin yksittäisiä erikoistumiskoulutuksia myös alakohtaisen valmistelun ulkopuolella. Myös ESR rahoitti joidenkin erikoistumiskoulutusten kehitystyötä.

Erikoistumiskoulutusten laadukasta ja tavoitteiden mukaista valmistelua ja ensimmäisten koulutusten toteutusta tuettiin opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakouluille myöntämällä erityisavustuksilla. Kehittämiseen suunnatun erityisavustuksen ehtona oli, että hanke kattaa koko koulutusalan/toimialan ja että se toteutetaan korkeakoulujen välisenä yhteistyönä. Kehittämiseen suunnattua erityisavustusta myönnettiin yhteensä 18 hankkeelle. Erikoistumiskoulutusten kehittäminen vuosina 2015-2016 tapahtui pääasiallisesti näiden korkeakoulujen toteuttamien hankkeiden ja ERKKO-hankkeiden toiminnan tuloksina (Liite 1). Ammattikorkeakouluissa kehitettiin uusia erikoistumiskoulutuksia vuosien 2015–2016 aikana yhteensä 17 ja yliopistoissa 20. Opetushallitus ylläpitää erikoistumiskoulutuksista julkista luettelo, josta näkee tarkempia tietoja yksittäisistä erikoistumiskoulutuksista: <https://confluence.csc.fi/display/kshj/Erikoistumiskoulutusten+julkinen+luettelo>.

1.3 Käsikirjan sisältö ja tarkoitus

Tämän käsikirjan tarkoitus on tukea ja tarjota konkreettisia toimintamalleja erikoistumiskoulutusten kehittämiseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. ERKKO-hankkeiden kuluessa erikoistumiskoulutuksen kehittämistä hahmotettiin eri vaiheista koostuvana prosessina (ks. Kuvio 1). Prosessin eri vaiheissa kehitystyön fokuksessa on eri asiakokonaisuus. Vaikka vaiheilla on kuvion mukainen looginen järjestys, käytännössä vaiheet ovat tyypillisesti osin päällekkäisiä. Kuviossa 1 kuvattu vaiheistus on kuitenkin hyödyllinen kehittämistyön jäsentämisen ja johtamisen työkalu.

Kuvio 1. Erikoistumiskoulutuksen kehittämisen vaiheet.

Tämä käsikirja rakentuu erikoistumiskoulutuksen kehittämisen eri vaiheiden kuvauksista, toimintamalleista sekä esimerkeistä ja hyvistä käytänteistä. Käsikirja on tarkoitettu ensisijaisesti erikoistumiskoulutusten kehittämisessä mukana oleville korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän edustajille. Toivomme, että käsikirjasta hyötyvät myös muut työelämälähtöisen asiantuntijuuden ja korkeakoulutuksen kehittämisestä kiinnostuneet lukijat.

Käsikirjan laadinnassa on hyödynnetty seuraavia aineistoja:

- Erikoistumiskoulutuksia koskevat lait ja asetukset
- Asiantuntijuuden kehittymistä koskeva tutkimustieto
- Erikoistumiskoulutuksen kehittämistä koskevat työryhmämuistiot
- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusten kehittämishakkeiden hankesuunnitelmat
- Uusia erikoistumiskoulutuksia koskevat sopimukset ja niiden tausta-aineistot
- ERKKO-hankkeen aikana kerätty muu aineisto (korkeakoulusektoreiden yhteiset, sektorikohtaiset, alakohtaiset sekä työelämän kanssa yhteisesti toteutetut seminaarit, työpajat ja kyselyt)

Kiitämme kaikkia tämän käsikirjan laadintaan osallistuneita ja meitä kirittäneitä asiantuntijuuden ja erikoistumiskoulutusten asiantuntijoita yhteistyöstä käsikirjan laadinnassa.

2 Erikoistumiskoulutuksen kehittäminen, toteutus ja arviointi

TÄSSÄ LUVUSSA KÄSITELLÄÄN ERIKOISTUMISKOULUTUKSEN konkreettista kehittämistä eri vaiheisiin kuuluvien asiakokonaisuuksien kautta. Asiantuntijuus ja sen määrittely ovat erikoistumiskoulutuksen perusta, ja ensimmäisen alaluvun tarkoitus on avata näköala ja ajatuksellinen kehys, jonka tulisi olla jatkuvasti mukana sekä koulutus suunnittelussa ja sopimusvalmistelussa että koulutuksen toteutuksessa ja arvioinnissa. Toisessa alaluvussa keskitytään yhteistyöverkoston rakentamiseen korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän välille ja keskuuteen, mikä toimii areenana osaamis- ja koulutustarpeen määrittämisessä. Kolmannessa alaluvussa tarkastellaan erikoistumiskoulutuksen asemointiin liittyviä kysymyksiä, ja neljännessä alaluvussa käydään läpi erikoistumiskoulutusta koskevan hallintosopimuksen sopimusvalmistelun ydinkohdat ja välttämättömyydet. Viidennessä alaluvussa luodaan katsaus koulutuksen toteutukseen, ja kuudennessa koulutuksen arviointiin ja kehittämiseen.

2.1 Asiantuntijuus ja sen määrittely erikoistumiskoulutuksen perustana

Erikoistumiskoulutuksen ydin on asiantuntijuuden kehittäminen. Koulutusmuotona erikoistumiskoulutusten laissakin ilmaistu tavoite on parantaa työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja asiantuntijoiksi tähtäävien osaamista. Niinpä erikoistumiskoulutusta valmisteltaessa päästään pohtimaan sitä, mitä asiantuntijuus on, ja mitä se merkitsee koulutuksen suunnittelun kannalta.

Erikoistumiskoulutusten kehittäjien yhteinen käsitys asiantuntijuudesta eli erikoistumiskoulutuksen tavoitteena olevasta osaamiskokonaisuudesta on erityisen tärkeää, jotta uusi koulutusmuoto voi saavuttaa asemansa osana koulutusjärjestelmää. Erikoistumiskoulutuksen profili ja asema muodostuvat ala- ja sektorikohtaisesti uusien koulutusten kehittämisen myötä.

Asiantuntijuustutkimuksen perusteella asiantuntijuutta voidaan luonnehtia seuraavien piirteiden kautta¹:

1. Asiantuntijuuden kehittyminen vaatii pitkää kokemuksellista harjaantumista, jossa keskeisessä osassa on tietoinen, tavoitteellinen ja refleksiivinen toiminta. Pelkkä pitkä kokemus ei yleensä yksinään riitä, vaikka kokemus olisi hankittu kyseisellä asiantuntijuusalueella.
2. Asiantuntijuus kehittyy sidoksissa johonkin kontekstiin, esimerkiksi osaamisalueeseen tai työtehtäväkokonaisuuteen. Asiantuntijuus siis kytkeytyy tietyn alan tai alueen teoreettiseen ja käytännölliseen tietoon sekä sosiokulttuuriseen tietoon. Asiantuntija pystyy parhaiten hyödyntämään osaamisensa tässä kontekstissa. Yhdellä asiantuntijuusalueella hankittu erikoistunut asiantuntijuus on yleensä rajallisesti siirrettävissä toisille alueille. Toisaalta, monialaisessa työskentelyssä asiantuntijuuden kontekstisidonnaisuutta voidaan hyödyntää luovuuden lähteenä alojen välisessä yhteisessä oppimisessa ja tiedon jalostamisessa, rajojen ylittämässä sekä uusien toimintamallien kehittämässä.
3. Asiantuntijuus koostuu neljästä osaamisen komponentista: teoreettis-käsitteellisestä osaamisesta, käytännöllis-kokemuksellisesta osaamisesta, itsesäätelyä ja toiminnan säätelyä koskevasta osaamisesta, ja sosiokulttuurisesta osaamisesta. Korkeatasoisessa asiantuntijuudessa nämä komponentit yhdistyvät toisiinsa ja kehittyvät yhdessä.
4. Asiantuntijuus rakentuu ja kehittyy vuorovaikutuksessa: asiantuntijuudessa on persoonallisen asiantuntijatiedon lisäksi kyse myös yhteisöllisestä luovasta prosessista, osaamisesta sekä aktiivisesta toimijuudesta. Uuden tiedon ja käytäntöjen syntyminen edellyttää tiedon ja osaamisen jakamista oman alan asiantuntijayhteisöissä sekä verkostoissa myös muiden alojen asiantuntijoiden kanssa. Tämän päivän työelämä edellyttää asiantuntijoilta kykyä yhteisölliseen toimintaan, eli sosiaalisia taitoja ja valmiuksia toimia asiantuntijoiden muodostamien yhteisöjen ja verkostojen jäsenenä. Asiantuntijuuden yhteisöllinen luonne liittyy myös muutosten ennakointiin ja asiantuntijayhteisöjen aktiiviseen rooliin työn ja työelämän kehittäjinä sekä muutoksen tekijöinä.

Edellä avatut näkökohdat ovat vaikuttaneet oleellisesti erikoistumiskoulutuksia koskevan valmistelun taustalla, ja erikoistumiskoulutuksia koskevat lait ja asetukset heijastelevat niitä. Erikoistumiskoulutusten kehittämisessä asiantuntijuuden määrittelyn ja luonteen lisäksi keskeisiä lähtökohtia ovat opiskelijan aiempi osaaminen ja kokemus, työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeet sekä yhteys korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoimintaan (Kuvio 2).

---

¹ Lähteinä käytetty esim. Ericsson et al. 2006; Lehtinen & Palonen 2011; Tynjälä 2016.

Uutta osaamista luovan erityisasiantuntijuuden kehittyminen

Kuvio 2. Asiantuntijuuden kehittyminen erikoistumiskoulutuksissa.

Erikoistumiskoulutuksen yleiset tavoitteet ja kontekstisidonnaisuus

Erikoistumiskoulutuksen kehittämisen lähtökohtina ovat asetuksiin kirjatut erikoistumiskoulutusten yleisten tavoitteet ja asiantuntijuuden luonne sekä siihen liittyvä kontekstisidonnaisuus. Näillä on erikoistumiskoulutusten kehittämisen kannalta kolme seurausta: 1) työelämäyhteistyön välttämättömyys, 2) yhteistyö osaamistarpeiden ennakoinnissa ja analysoinnissa ja 3) osaamistavoitteiden määrittely kontekstisidonnaisesti yleisten tavoitteiden pohjalta.

Erikoistumiskoulutukset tulee kehittää tiiviissä yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa, ja heillä on oltava aito osallistumismahdollisuus erikoistumiskoulutusten määrittelyyn.

Osaamistarpeiden ennakoinnin ja analysoinnin sekä uusien asiantuntijuuden alueiden tunnistamisen tulee tapahtua korkeakoulujen ja työelämän välisenä dialogina. Kontekstisidonnaisuuden vuoksi asiantuntijuus on toisissa konteksteissa helpompaa tunnistaa kuin toisissa. Joillakin osaamisalueilla, kuten kirurgiassa, asiantuntijuudelle voidaan asettaa ”kultaisia standardeja”, ja standardin mukaisen työsuorituksen toistuva onnistunut suorittaminen on merkki asiantuntijuuden saavuttamisesta. Samoin shakissa suurmestarin arvon saavuttaminen toimii tällaisena standardina. Sen sijaan tieteellisammattillista erityisosaamista edellyttävillä nousevilla asiantuntijuusalueilla asiantuntemuksen tunnistamiseen ja osoittamiseen on kehitettävä uusia tapoja.

Asiantuntijan osaaminen tulee määrittellä kontekstisidonnaisesti erikoistumiskoulutusten yleisten kaikille aloille yhteisten osaamistavoitteiden pohjalta. Yleinen osaaminen on kirjattu asetustasolle erikoistumiskoulutusten yleisiksi osaamistavoitteiksi. Osaamistavoitteet sisältävät asiantuntijuuden neljä osaamiskomponenttia. Teoreettis-käsitteelliseen

osaamiseen viittaa asetusten tieteellisammattillinen ja syvälinen erityisosaaminen tai monialaisen kokonaisuuden hallinta. Käytännöllis-kokemukselliseen komponenttiin puolestaan viittaa teoreettisen tiedon kontekstualisointi- ja soveltamiskyky sekä tutkimuksen ja taiteellisten menetelmien hyödyntäminen oman alan ammattikäytäntöjen kehittämisessä. Sosiokulttuuriseen komponenttiin puolestaan viittaa koulutuksen suorittaneen kyky toimia yhteisöissä ja verkostoissa oman erikoisalansa asiantuntijana. Itsesääätelytietoa tarvitaan kaikkien asiantuntijatiedon elementtien yhdistämisessä ja oman toiminnan ohjaamisessa. Oman asiantuntijuuden arviointi ja omien ajattelu- ja toimintatapojen tunteminen on keskeinen osa itsesääätelyä. Reflektiivinen tarkastelu voi kohdistua asiantuntijan omaan toimintaan, mutta se voi ilmetä myös laajemmin työyhteisöjen tai työelämän toimialan toiminnan arviointina. Asiantuntijuuden kokonaisvaltaisen kehittämisen ja kehittymisen kannalta on tärkeää, että asiantuntijuuden neljää komponenttia ei kehitetä toisistaan irrallaan vaan toisiinsa kytkettyinä niin, että käytännön kokemusta ja ongelmanratkaisutilanteita reflektoidaan käsitteellisen tiedon avulla. Erikoistumiskoulutuksen yleisten tavoitteiden konkretisoiminen ja kontekstualisoiminen sille asiantuntijuusalueelle, jolle erikoistumiskoulutus suuntautuu, on tehtävä yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Taulukko 1. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumiskoulutusten yleiset tavoitteet (asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (2004/794) sekä asetus ammattikorkeakouluista (2014/1129)).

Erikoistumiskoulutusten yleiset tavoitteet	
<p>Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä yliopistolain 7 a §:n 3 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; 2) hallitsee asiantuntijaroolin edellyttämän tieteellisammattillisen erikoisosaamisen ja sen yhteydet toimintaympäristöön; 3) pystyy tieteellistä tutkimustietoa tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoistumisalansa ammatillisia käytäntöjä; 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana 	<p>Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella; 2) saavuttaa asiantuntijuuden edellyttämän syvälinen erityisosaamisen tai monialaisen kokonaisuuden hallinnan; 3) osaa arvioida ja kehittää erityisalansa ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin; 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erityisalansa asiantuntijana.

Seuraavissa alaluvuissa pureudutaan erikoistumiskoulutusten kehittämisen eri osioihin. Tässä alaluvussa esitetyt yleiset näkökohdat asiantuntijuuteen toimivat erikoistumiskoulutuksen kehittämistä ohjaavina periaatteina.

2.2 Yhteistyöverkostojen rakentaminen ja koulutustarpeiden analyysi

Erikoistumiskoulutusten yhteistyöverkostojen tehtäviä ovat 1) koulutustarpeiden analyysi, 2) erikoistumiskoulutusten tunnistaminen ja asemointi osaksi koulutusrakenteita, 3) sopimusvalmistelu sekä 4) koulutusten seuranta ja kehittäminen.

Erikoistumiskoulutuksiin liittyviä yhteistyöverkostoja rakennetaan samanaikaisesti kahden suuntaan: toisaalta korkeakoulujen välille ja toisaalta työ- ja elinkeinoelämän suuntaan. Molempien suuntien tärkeys on kirjattu näkyviin erikoistumiskoulutusta koskevaan sääntelyyn. Korkeakoulujen välinen yhteistyö ja koulutusvastuullisten enemmistön sitoutuminen erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen on edellytys koulutuksen olemassaololle. Työ- ja elinkeinoelämäyhteistyötä painotetaan edellyttämällä sopimusvalmistelussa aitoa, laajaa ja monipuolista yhteistyötä, joka on myös kuvattava sopimuksessa. Yleistä sääntöä sille, mikä on riittävä yhteistyön laajuus, ei ole: yhteistyöverkoston laajuus ja kokoonpano määrittyy tapauskohtaisesti ja harkinnanvaraisesti.

Korkeakoulujen yhteistyötä rakennetaan sekä koulutus- ja tieteenalakohtaisesti että alarajojen yli: asiantuntijuusalue voi rajoittua koulutusalan sisään ja asiantuntijaosaamisen tarve voi siten olla alakohtainen, mutta yhtä hyvin asiantuntijuusalue voi leikata kahta tai useampaa koulutusala ja osaamistarpeet näin ollen ulottua monialaisiksi. Uusia asiantuntijuusalueita nousee toimialojen muuttuessa ja korkeakoulujen on pystyttävä tarjoamaan myös koulutusalojen yhteistyönä tuotettavia monialaisia koulutuksia. Korkeakoulujen yhteistyön kautta koulutustarpeiden analyysiin saadaan mukaan olemassa oleva koulutustarjonta, mikä vähentää turhan työn ja päällekkäisyyden riskiä: esimerkiksi jos jokin tunnistettu tarve jo täytetään riittävästi täydennyskoulutuksella, ei erikoistumiskoulutukselle välttämättä ole tarvetta. Toisaalta korkeakoulujen yhteistyö vahvistaa kokonaisnäkemystä siitä, miten koulutustarpeet mahdollisesti jäsentyvät ja rajautuvat asiantuntijuusalueeksi korkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön näkökulmasta: se puolestaan vahvistaa mahdollisen erikoistumiskoulutuksen kytkeytymistä korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisprofileihin. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteiset tutkijaverkostot ovat keskeisiä erikoistumiskoulutusten kehittämisen sidosryhmiä.

Toinen yhteistyön rakentamisen suunta on työ- ja elinkeinoelämä. Kuten edellä jo tuli esiin, asiantuntijuus kytkeytyy johonkin kontekstiin, joten asiantuntijuuden määrittelyssä ja kehittämisessä kontekstin toimijat ovat keskeisessä roolissa. Tähän perustuu vaatimus siitä, että erikoistumiskoulutuksen kehittämisessä keskeinen lähtökohta on laaja ja monitasoinen, dialoginen yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Työ- ja elinkeinoelämän edustuksessa laajuutta voi hakea ottamalla mukaan tarkoituksenmukaisten ammattiyhdistysten ja -liittojen sekä työnantajaliittojen ja keskeisten työnantajien edustajat sekä yksi-

tyiseltä, julkiselta että kolmannelta sektorilta. Syvyyttä voi rakentaa käymällä keskustelua sellaisten henkilöiden kanssa, jotka toimivat tai ovat toimineet niissä tehtävissä, joissa tarvittavaa tai joihin kytkeytyvää asiantuntijuutta halutaan kehittää. Dialogisuus tässä yhteydessä merkitsee enemmän kuin vain viestinnän kaksisuuntaisuutta: se merkitsee sitä, että yhteydenpidon tulisi olla säännöllistä ja systemaattista, ja tarkoituksenmukaisesti strukturoitua. Erikoistumiskoulutusten kehittämisen kautta voi haastaa työelämän toimijoita myös toimintakulttuurien muutokseen ja henkilöstön osaamisen parempaan hyödyntämiseen organisaatioissa.

Valtakunnallisen tason työelämäyhteistyön lisäksi on hyvä muodostaa alueellisia työelämän ja korkeakoulujen välisiä verkostoja alueellisiin osaamistarpeisiin vastaamiseksi.

Muistilista yhteistyön rakentamiseen ja verkoston kattavuuden arviointiin:

1. Onko mukana työnantajia, ja edustavatko he julkista, yksityistä ja kolmatta sektoria?
2. Onko mukana kyseistä asiantuntijatyötä tekeviä / tehneitä, joilla on kokemusperäistä tietoa?
3. Ovatko asiantuntijuusaluetta edustavat työntekijä- ja työnantajajärjestöt mukana?
4. Ovatko verkostoissa edustettuina sekä valtakunnallinen taso että alueellinen taso?
5. Onko mukana kyseistä asiantuntijuusaluetta leikkaavien koulutusalojen edustajat (yliopistot ja ammattikorkeakoulut)?
6. Onko mukana sen koulutusalan korkeakoulujen enemmistö, jolle koulutus on aikomus sijoittaa?

Koulutustarpeiden analyysi

Koulutustarpeiden analyysillä tarkoitetaan työelämän ja toimialojen kehittymisen seuraamista, työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeiden kartoittamista, esiin nousseiden tarpeiden jatkojalostamista, vielä piilossa olevien tarpeiden selvittämistä, oivaltamista ja tunnistamista, sekä tulevaisuuden tarpeiden ennakkointia. Koulutustarpeiden analyysissä lähtökohdina ovat siis sekä olemassa oleviin tarpeisiin vastaaminen että työelämän kehittäminen ja uusien asiantuntijuusalueiden tunnistaminen. Erikoistumiskoulutusten kontekstissa koulutustarpeiden analyysiä ohjaa se, että kiinnostuksen kohteena ovat nimenomaan asiantuntijatasoiset osaamistarpeet. Koulutustarpeiden analyysi tehdään korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän yhteistyönä, minkä johdosta koulutustarpeiden analyysi ja yhteistyöverkostojen rakentaminen ovat saman kolikon kaksi puolta.

Erikoistumiskoulutuksen pohjana olevat osaamistarpeet voivat tulla esiin monella tavalla ja monesta lähteestä. Tietolähteitä ovat esimerkiksi valtakunnallinen työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakkointi, alakohtainen ja alueellinen ennakkointi, korkeakoulujen oma ennakkointi ja arviointitoiminta, opiskelijoiden, alumnien ja työelämän palautteet, työnantajien ja yritysten henkilöstöselvitykset, ammattiliittojen jäsenkyselyt, asiantuntijatyötä tekevien haastattelut sekä korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän edustajien keskinäinen dialogi.

Erikoistumiskoulutuksen kehittämistarve voi nousta suoraan myös korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan painoaloilla on yhteys yhteiskunnallisiin ja alueellisiin osaamistarpeisiin, joiden kautta myös uusia erikoistumiskoulutuksia voidaan suunnata työelämän kehittämistarpeisiin.

Osaamistarpeiden kartoituksessa hyvä käytäntö on kerätä tarpeita laajasti, eikä ensivaiheessa ole välttämätöntä miettiä, ovatko tarpeet sellaisia joihin nimenomaan erikoistumiskoulutus olisi sopiva vastaus. Vasta osaamistarpeiden keräämisen ja niiden analyysin jälkeen on aika miettiä, mikä koulutusmuoto – tutkintokoulutus, erikoistumiskoulutus vai täydennyskoulutus ja muu lisäkoulutus – on sopiva keino vastata kuhunkin tarpeeseen. Osaamistarpeiden kartoitus sinänsä harvoin tuottaa valmiin hahmon erikoistumiskoulutukselle. Sen sijaan tarpeita täytyy analysoida ja jatkojalostaa, ja pohtia millainen asiantuntijuus ja asiantuntijuuden tarve niiden taustalla voisi olla. Osana tätä analyysiä on tilaisuus arvioida ja ennakoita suuntaa, johon työelämä on - tai johon sen tulisi olla - hahmoteltavan asiantuntijuusalueen osalta kehittymässä. Samoin analyysiin voidaan tuoda mukaan se, miten uusin tutkimustieto voisi palvella työ- ja elinkeinoelämän kehittämistä. Kyse on siis sekä asiantuntijuusalueiden ja sitä kautta toimialojen kehityksen ennakoinnista ja osin myös ohjaamisesta.

Kuten yhteistyöverkoston rakentamiseen, ei koulutustarpeen analyysiinkään ole yleistä kaavaa, vaan analyysi täytyy tehdä tapauskohtaisesti ja harkiten sen mukaan, mikä on kyseisen asiantuntijuuden hahmottamisen kannalta tarkoituksenmukaisinta. Alla on muutama esimerkki tavoista, joita on käytetty koulutustarpeen analyysissä.

» ESIMERKKI 1.

Survey–kyselyt sosiaalityön erikoistumiskoulutusten kehittämisessä

Sosiaalityön neljä erikoistumiskoulutusta valmisteltiin Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin puitteissa. Sosnet keräsi sosiaalityöhön liittyviä työelämän osaamistarpeita useita tekniikoita hyödyntäen. Työelämän asiantuntijaryhmään koottiin sosiaalityön huippuasiantuntijoita, ammattijärjestö Talentian ja Kuntaliiton edustajat sekä kolmannen sektorin järjestöjen edustus, ja kaupunkien edustajia (työnantajat). Lisäksi jokaista erikoisalaa varten muodostettiin oma asiantuntijaryhmä. Osaamistarpeita käsiteltiin seminaareissa ja alueellisissa työelämätapauksissa. Sosnet osallisti sosiaalityön ammatissa toimivia tekemällä sähköisen survey–tyyppisen kyselyn, johon vastasi noin 370 pääasiassa kuntien sosiaali- ja terveystoimessa työskentelevää ammattilaista. Heistä 53 % työskenteli sosiaalityöntekijänä, ja 33 % johtavassa asemassa. Kyselyssä tiedusteltiin sosiaalityön erikoisosaamisen tarpeita tulevaisuudessa sekä mielipiteitä mm. opintomaksun suuruudesta. Kyselyn tuloksia käytettiin sekä erikoistumiskoulutusten määrittelyssä ja että yksityiskohtien säätämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö osallistui määrittelytyöhön järjestämällä laajan verkkoavoriihen työn tueksi.

Tarkemmin Sosnetin koulutustarveanalyysin kulkua on kuvattu erikoissosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutussopimuksissa.

» ESIMERKKI 2.

Työelämälähtöisyys monialaisessa DIGliike -erikoistumiskoulutuksessa

Ammattikorkeakoulujen Digiliike – liiketoiminnan ja palvelun uudet ulottuvuudet – erikoistumiskoulutuksessa työelämäyhteistyö kattaa osaamistarpeiden analyysin lisäksi koulutuksen sisällön ja koulutuksen modulaarisen rakenteen suunnittelun. Yhteistyössä on mukana useita yrityksiä eri toimialoilta. Kehittämisvaiheen aikana määritetään työelämälähtöisesti, millaista osaamista erikoistumiskoulutukseen olisi sisällytettävä, millaisiin moduuleihin osaamista on tarve paketoita ja millaisia erikoistumiskoulutuksen kokonaisuuksia moduuleja yhdistämällä on tarpeen synnyttää. DIGliike erikoistumiskoulutuksen keskeinen idea on tuottaa laaja-alaisesti eri alat läpäisevää koulutusta liiketalousosaamisesta digitalisoituvassa toimintaympäristössä niin yritysten kuin julkishallinnon tarpeisiin. Tämän ”ytimen” ympärille rakennetaan edelleen modulaarisesti eri toimialoihin sovellettavat osiot. Modulaarisuuden kautta on mahdollista palvella yksilön osaamisen kehittymisen lisäksi eri toimialojen kehittämisen osaamistarpeita. Rakenne palvelee sekä yksilön osaamisen kehittämistä että eri toimialojen tarpeita. Se mahdollistaa myös toteutuksen laajassa verkostossa ammattikorkeakoulujen profiilien mukaan.

» ESIMERKKI 3.

Teemahaastattelut oikeuspsykologian erikoistumiskoulutuksen valmistelussa

Oikeuspsykologian asiantuntijajoukko on suhteellisen rajallinen, samoin heidän työnantajakenttensä. Niinpä osaamistarpeiden koostaminen ja koulutustarpeen analyysi voitiin suorittaa teemahaastattelujen avulla. Erikoistumiskoulutuksen kehittäjät haastattelivat sekä tapaamisten muodossa että puhelinhaastatteluina Suomen psykologiliiton, Suomen asianajajaliiton, Suomen tuomariliiton, Keskusrikospoliisin, Valtakunnansyyttäjänviraston, Korkeimman oikeuden, Oikeusministeriön sekä käräjä- ja hovioikeuksien, syyttäjänvirastojen, lasten ja nuorten oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden ja vankeinhoidon edustajia siitä, minkä tyyppistä osaamista oikeuspsykologin erikoistumiskoulutuksen tulisi tuottaa. Haastattelut tuottivat myös aineistoa koulutuksen käytännön toteutuksen suunnitteluun, esimerkiksi koulutuksen laajuuden, tavoitteellisen opiskeluajan sekä opetusmenetelmien osalta. Teemahaastattelujen lisäksi koulutustarvetta analysoitiin pienten seminaarien ja työpajojen muodossa. Esimerkiksi aiempia koulutuksia suorittaneille alumneille järjestettiin oma työseminaari. Pidemmällä aikavälillä koulutuksen toimivuutta ja työelämävastaavuutta seuraa oikeuspsykologian erikoistumiskoulutusverkosto.

» ESIMERKKI 4.

Osaamistarpeiden kartoitus biotalousosaajan erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi

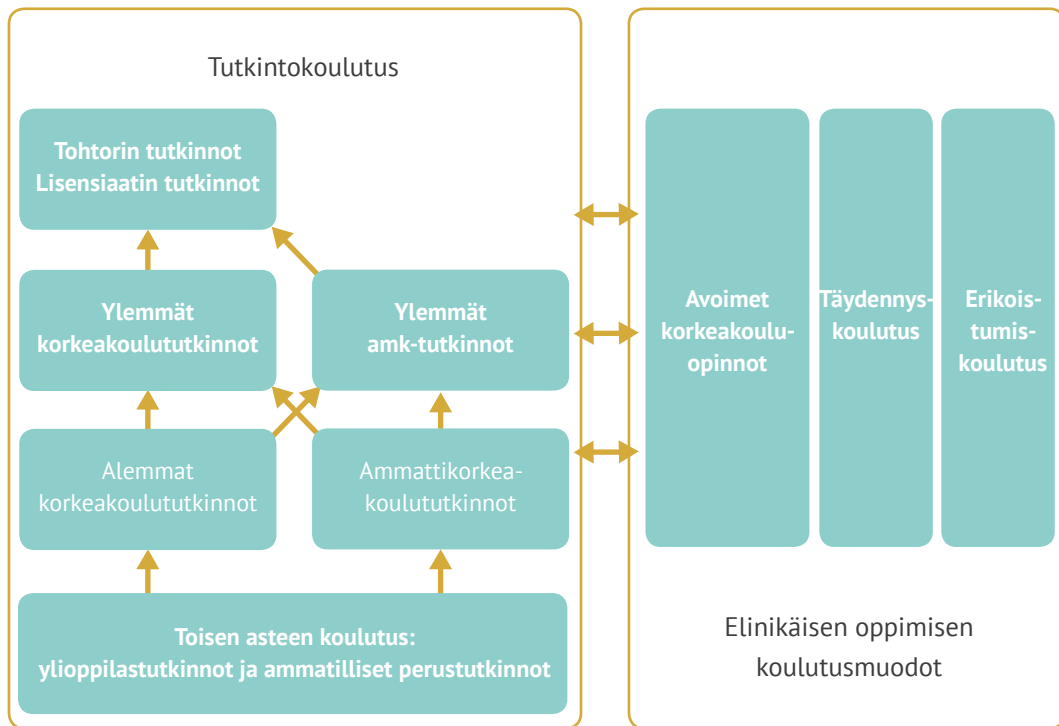
Biotalousosaajan erikoistumiskoulutus on kehitetty ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyönä. Koulutuksen suunnittelussa on hyödynnetty korkeakoulujen yhteyksiä alueensa luonnonvaroja hyödyntäviin yrityksiin (maatilat, energiayhtiöt, metsä- ja puunjalostusteollisuus, elintarvikeala, matkailu, jätehuolto) sekä alueellisiin ja valta-

kunnallisiin alan julkisiin toimijoihin ja järjestöihin sekä ulkomaisiin korkeakouluihin ja yhteishankkeisiin. Kehittämishankkeessa olevat korkeakoulut muodostivat kehittämistyön ohjausryhmän, johon kutsuttiin myös keskeisiä työelämäedustajia. Lisäksi korkeakoulut valitsivat keskuudestaan pienemmän suunnitteluryhmän, joka koordinoi tiiviimmin kehittämistyöskentelyä. Työpajoissa luotiin koulutukselle tarkemmat tavoitteet ja määriteltiin koulutukselle olennaiset aihepiirit. Alueellisten työpajojen anti koottiin valtakunnallisessa yhteenvetotyöpajassa.

2.3 Erikoistumiskoulutuksen tunnistaminen ja asemointi koulutusrakenteisiin

Koulutustarpeiden analyysi tuottaa usein monenlaisia osaamistarpeita siitä huolimatta, että keskitytään asiantuntijatasoisiin osaamistarpeisiin: se johtuu siitä, että osallistujat tuovat esiin monentasoisia tarpeita, eikä osallistujilta välttämättä ole ensivaiheessa mielekästä edellyttää osaamistarpeiden luokittelua ja "asiantuntijaosaamisen" erottamista muista osaamistarpeista. Koulutustarpeiden analyysin seuraava vaihe on tunnistaa sellainen asiantuntijuus ja siihen liittyvät osaamistarpeet, jotka voisivat toimia erikoistumiskoulutuksen perustana tai joihin erikoistumiskoulutus olisi sopiva vastaus.

Korkeakouluilla on kolme pääasiallista koulutusmuotoa vastata työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin: tutkintokoulutus, erikoistumiskoulutus sekä täydennyskoulutus ja avoin korkeakouluopetus. Se, mitä näistä kolmesta välineestä käytetään, riippuu osaamistarpeiden luonteesta, tavoitteista ja olemassa olevista koulutusrakenteista.

Kuvio 3. Erikoistumiskoulutukset osana koulutusjärjestelmää.

Erikoistumiskoulutuksilla voidaan vastata vain osaan osaamistarpeista: osa osaamistarpeista on sellaisia, jotka edellyttävät muutoksia tutkintokoulutukseen, ja osa sellaisia, joihin vastaamiseen täydennyskoulutus on käytännöllisin ratkaisu. Erikoistumiskoulutus sopii ratkaisuksi sellaisiin osaamistarpeisiin, joissa tarve on pitkäaikainen, suhteellisen laaja tai syvä, ja tarpeella on yhteiskunnallinen merkitys. Osaamistarpeen on myös oltava sellainen, johon tieteellisellä tutkimuksella, taiteellisen toiminnan menetelmillä tai TKI-osaamisella on annettavaa. Yksittäisistä suppeammista ja alkuun hajanaisilta näyttävistä osaamistarpeista voi muodostua yhtenäinen ja johdonmukainen kokonaisuus, jonka täyttämiseen erikoistumiskoulutus voisi soveltua; yleisesti tässä tapauksessa osaamistarpeiden kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa.

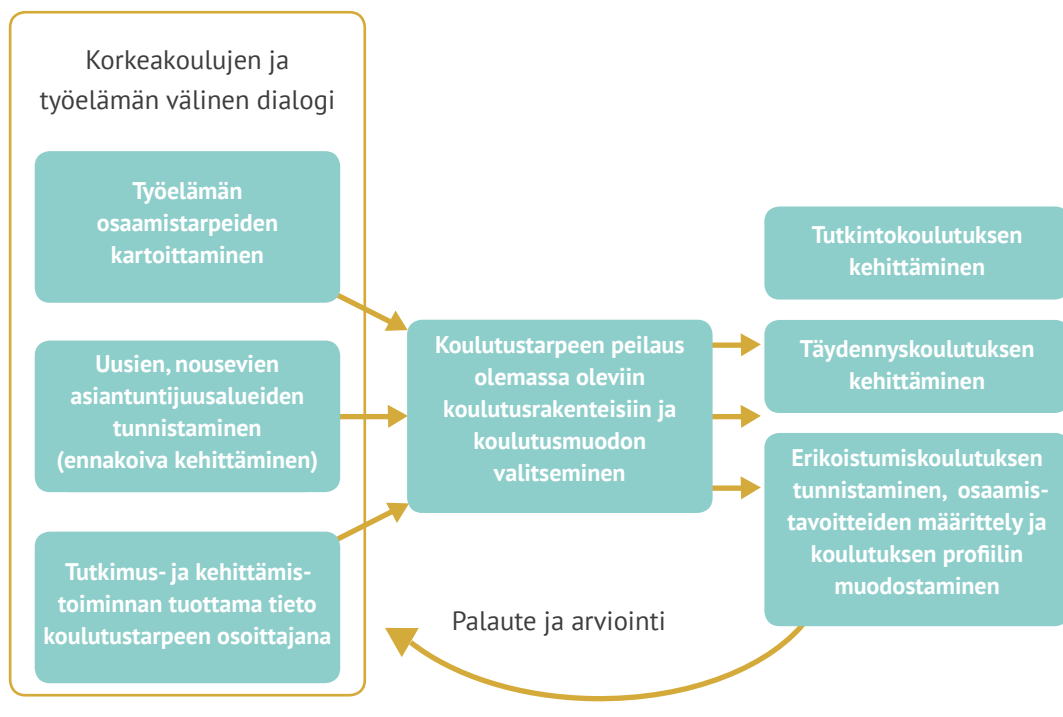
Alla olevassa taulukossa on ensimmäisessä sarakkeessa osaamistarpeeseen ja koulutuksen tehtävään liittyvät piirteet, ja muissa sarakkeissa on kuvattu sitä, miten eriluonteiset tarpeet sijoittuvat koulutusmuotoihin. Taulukko on tarkoitettu ajattelun apuvälineeksi ja on huomioitava, että koulutusrakenteissa ja koulutusmuotojen tehtävissä on alakohtaista vaihtelua.

Taulukko 2. Osaamistarpeet ja niihin sopivat koulutusmuodot.

Osaamistarpeen luonne	Tutkintokoulutus	Erikoistumiskoulutus	Täydennyskoulutus
Osaamistarpeen pysyvyys	pitkäaikainen	pitkäaikainen	vaihtelee kertaluonteisesta pidempi-aikaiseen
Osaamiskokonaisuuden laajuus	erittäin laaja: asiantuntijuuden kehittyminen vaatii vuosien intensiivistä koulutusta	laaja: asiantuntijuuden kehittyminen vaatii vähintään puolen vuoden intensiivisen koulutuksen (väh. 30 opintopistettä)	vaihteleva, tapauskohtainen
Tarpeen kattavuus alalla toimimisen kannalta	kaikkien alalla toimivien tulisi hallita asia	joidenkin alalla toimivien tulisi hallita asia	tapauskohtainen
Yhteys tutkimukseen ja TKI-toimintaan	suuri	suuri	vaihteleva, ei välttämättä yhteyttä
Työelämäläheisyyden aste	Painotukset erilaisia yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnoissa sekä alakohdaisesti	tiivis	tiivis
Asema järjestelmässä ja koulutuspolun osana	tutkinto: tuottaa jatko-opintokelpoisuuden	osaamiskokonaisuus: ei tuota jatko-opintokelpoisuutta (AHOT-menettelyjen kautta mahdollisuus liittää osaksi tutkintoa)	osaamiskokonaisuus
Osaamisen vaativuus-taso kansallisessa osaamisen viitekehyksessä	Tasot 6 ja 7	Tasot 6 ja 7	ei määritelty
Osallistujalta edellytettävä osaamistaso	toisen asteen tutkinto	korkeakoulututkinto	vaihtelee
Osaamistarpeen yhteiskunnallinen / alueellinen merkitys	yhteiskunnallinen	yhteiskunnallinen	alueellinen tai toimek-siantajakohtainen
Korkeakoulujen yhteistyö koulutusten suunnittelussa	ei edellytetä	edellyttää koulutus-vastuullisten enemmistön sitoutumista	
Koulutuksen maksullisuus	opiskelijalle maksuton	opiskelijalle enintään 120 euroa/opintopiste	määritty markkinaehtoisesti

Mikäli koulutustarpeiden analyysin päätelmänä on, että prosessissa jalostuneet osaamistarpeet ovat sellaisia, että niistä muotoutuu oma asiantuntijuuden alueensa, ja että erikoistumiskoulutus on sopiva väline näihin tarpeisiin vastaamiseksi, on seuraava tehtävä asemoida kehitettävä erikoistumiskoulutus osaksi muuta koulutusrakennetta ja koulutus- tarjontaa, mukaan lukien jo olemassa olevat erikoistumiskoulutukset.

Erikoistumiskoulutuksen asemointi läpäisee erikoistumiskoulutuksen valmisteluprosesia. Se alkaa käytännössä jo osaamistarpeiden kartoittamisen, tunnistamisen ja analyysin alkaessa. Se konkretisoituu tehtäessä päätös siitä, rakennetaanko osaamistarpeita vastaamaan erikoistumiskoulutus, vai vastataanko tarpeisiin esimerkiksi täydennyskoulutuksen avulla. Asemointi jatkuu tämän jälkeen vielä osaamistavoitteiden muotoilussa, kun täsmennetään erikoistumiskoulutuksen profilia suhteessa muuhun koulutustarjontaan. Koska asemointi tehdään suhteessa korkeakoulujen muuhun tarjontaan, ja laajemmin suhteessa myös yksityisten koulutuksen tarjoajien tarjontaan, on asemoinnissa oltava mukana kaikki valmistelussa mukana olevat korkeakoulut. Työ- ja elinkeinoelämän edustajia on hyvä kuulla asemointiin liittyen.

Kuvio 4. Osaamistarpeiden analyysistä koulutusmuodon valintaan.

Alla on kuvattu kahden esimerkin avulla sitä, millaisen prosessin kautta esimerkkinä oleva erikoistumiskoulutus on asemoitu osaksi koulutustarjontaa

» ESIMERKKI 1.

Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutuksen asemointi.

Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutuksessa koulutustarvetta selvitettiin monin eri tavoin. Menetelminä olivat asiantuntijatehtävissä toimiville ja heidän työpaikoilleen suunnattu kysely, alueelliset ja toimialakohtaiset työelämäkuulemiset ja tieteellisten verkostojen tapaamiset. Tietoa saatiin myös työpajatyöskentelyssä julkishallinnon organisaatioiden ja yritysten edustajien kesken. Mukana vuorovaikutteisissa työelämätapauksissa olivat esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutti, Työterveyslaitos, Maahanmuuttovirasto, Väestöliitto ja Kotoutumisen osaamiskeskus. Tietoa analysoitiin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyönä. Korkeakoulut kartoittivat tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opetussisällöt, niiden laajuuden ja tason. Tätä verrattiin työelämädialogin kautta kertyneeseen tietoon työelämässä jo toimivien asiantuntijoiden koulutustarpeista. Näiden pohjalta voitiin alustavasti tehdä myös ydinainesanalyysi erikoistumiskoulutuksen toteutusta varten. Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutus asemoitiin ja profiloitiin näin suhteessa tutkintokoulutukseen ja täydennyskoulutukseen, jotta se selkeästi erottuisi omaksi osaamiskokonaisuudekseen. Työelämäedustajat keskustelivat korkeakoulujen suunnittelijoiden kanssa myös siitä, miten osaamista voitaisiin osoittaa. Laaja kuvaus löytyy kyseisen erikoistumiskoulutussopimuksen liitteestä.

» ESIMERKKI 2.

Erikoistumiskoulutusten asemointi yhtenäistä tietopohjaa hyödyntämällä sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoalalla

Sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoalan erikoistumiskoulutustarpeiden kartoittaminen –hankkeessa toteutettiin valtakunnallinen kartoitus SOTE-alan toimintaympäristön ja palvelurakenteen muutosten aiheuttamien osaamistarpeiden kartoittamiseksi ja uusien erikoistumiskoulutusten suunnittelun pohjaksi. Työskentelyn tavoitteena oli koordinoita valtakunnallisesti koko koulutusalan uusien erikoistumiskoulutusten kehittämistä ja niiden osaamistavoitteiden suunnittelua, jotta uudet erikoistumiskoulutukset asemoituvat olemassa olevaan koulutustarjontaan. Tämän tehtävän kannalta oli keskeistä, että hankkeeseen osallistuivat kaikki 23 alan koulutusta tarjoavaa ammattikorkeakoulua. Osaamistarvekartoituksen ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin sähköinen kysely sekä alan AMK-tutkinnon suorittaneille että alueellisille avaintoimijoille (n=550). Kyselyn tuloksia täydennettiin alueellisilla työelämätapauksilla sekä valtakunnallisten sidosryhmien kuulemisella, joilla varmistettiin alueellisesti ja sisällöllisesti kattavat tulokset. Työskentelyssä hyödynnettiin tiedontuottajina ja konsultteina ammattikorkeakoulujen alakohtaisia verkostoja (erityisesti sosiaali- ja terveysalan verkostot). Yhtenäinen työskentelytapa tuotti mallin, joka on hyödynnettävissä

myös jatkossa alan osaamistarvekartoituksissa. Osaamistarvekartoituksen prosessi on raportoitu julkaisussa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-275-217-8>

2.4 Sopimusvalmistelu

Erikoistumiskoulutus perustetaan ja määritellään korkeakoulujen välisellä sopimuksella, joka on oikeusmuodoltaan hallintolaissa määritelty hallintosopimus. Jokaisesta erikoistumiskoulutuksesta laaditaan oma sopimuksensa. Sopimuksen allekirjoittajia ovat korkeakoulut, mutta työ- ja elinkeinoelämän edustajilla on oltava sopimusvalmisteluissa aidosti vaikuttava rooli, ja se on kuvattava sopimuksessa. Erikoistumiskoulutus sopimuksessa on yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien mukaan sovittava viisi asiaa: erikoistumiskoulutuksen nimi, kohderyhmä, laajuus, osaamistavoitteet, ja asiantuntemuksen osoittaminen. Lisäksi erikoistumiskoulutus tulee sijoittaa jollekin koulutusalueelle, ja sopimus on pätevä vain, jos sen allekirjoittaa enemmistö kyseistä koulutusalaan edustavista yliopistoista tai ammattikorkeakouluista. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskeva säätely eroaa lievästi sen osalta, miten koulutusalueelle sijoittaminen tehdään, ja sen osalta, millaiset yleiset osaamistavoitteet erikoistumiskoulutukselle asetuksilla annetaan.

Arenen ja UNIFI:n erikoistumiskoulutusten koordinaatiohankkeissa laadittiin sopimusmallit sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutus sopimuksille. Sopimusmallit on koettu laajasti hyödyllisiksi, ja ne ovat tämän käsikirjan liitteenä. Sopimusmallit ovat kolmiosaisia, sisältäen mallin sopimusrungosta, mallin liitteeksi edellä mainituista viidestä lakisääteisestä asiasta sopimiseen, sekä mallin liitteeksi työ- ja elinkeinoelämäyhteistyön kuvaamiseksi. Sopimusmallit on laadittu helpottamaan sopimisprosessiä, ja niiden käyttö on luonnollisesti vapaaehtoista: erikoistumiskoulutus sopimuksen voi laatia muillakin tavoilla. Tällöin on kuitenkin hyvä huomioida, että asetuksissa määräytyistä asioista täytyy sopia siinäkin tapauksessa. Sopimusta laadittaessa jo olemassa olevien sopimusten benchmarkaus on ollut usein hyödyllistä.

Sopimusvalmistelun taustatyötä tehdään yhteistyöverkostoja rakennettaessa ja koulutustarvetta analysoitaessa sekä erikoistumiskoulutusta asemoitaessa. Mitä huolellisemmin tämä taustatyö on tehty, sitä helpompaa varsinainen sopimusvalmistelu on. Tässä aluvuossa keskitytään siihen, mitä tulee ottaa huomioon yllä mainituista yliopistolain ja ammattikorkeakoululain määrittämistä seikoista sopimisessa. Hallintosopimukseen liittyvää juridiikkaa ei käsitellä: sopimusrungon tarkoitus on kattaa nämä asiat, jotta erikoistumiskoulutuksen valmistelussa voitaisiin keskittyä itse koulutusta koskeviin seikkoihin.

Muistilista sopimusvalmistelun yleisistä asioista:

1. Sopimusosapuolina ovat korkeakoulut, mutta työ- ja elinkeinoelämän edustajilla on oltava aito vaikutusmahdollisuus sopimuksen sisältöön.
2. Sopimus on muodoltaan hallintosopimus. Sopimusmallit olemassa.
3. Yksi sopimus = yksi koulutus.
4. Sopimuksessa sovittu sitoo korkeakouluja kyseisen koulutuksen järjestämisessä.

5. Lakisääteisesti sovittavat viisi asiaa ovat: erikoistumiskoulutuksen nimi, laajuus, kohderyhmä, osaamistavoitteet ja asiantuntijuuden osoittaminen.
6. Sopimuksessa on kuvattava se, miten työ- ja elinkeinoelämä on ollut mukana valmisteluissa, ja miten heidän mukanaolonsa on vaikuttanut sopimuksen sisältöön.
7. Sopimusvalmisteluprosessin johtaminen täytyy vastuuttaa (sopimusta koordinoiva korkeakoulu).
8. Sopimusvalmisteluun on varattava riittävästi aikaa. (Suositellaan vähintään 6 kk.)

Sopijaosapuolet ja koulutusvastuu

Erikoistumiskoulutus sijoitetaan sopimusvalmistelussa jollekin koulutusosalalle. Sopimus on pätevä vain, jos sen allekirjoittaa enemmistö korkeakouluista, joilla on koulutusvastuu kyseisellä alalla. Koulutusosalalle sijoittaminen siis määrää sen, mitkä korkeakoulut ovat ensisijaisia sopijaosapuolia. Koska yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskeva säätely eroaa koulutusosalalle sijoittamisen (ja osaamistavoitteiden) osalta, yliopistot laativat sopimuksen yliopistolain mukaisesti, ja ammattikorkeakoulut vastaavasti ammattikorkeakoululain mukaisesti. Siinäkin tapauksessa, että erikoistumiskoulutus on luonteeltaan sellainen, että sitä voisivat eri painotuksin järjestää sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut, laaditaan kaksi (käytännössä lähes samansisältöistä) sopimusta: toinen yliopistojen kesken, ja toinen ammattikorkeakoulujen kesken.

Yliopistosektorilla koulutusvastuita säädellään valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (VNA 794/2004, liite), ja erikoistumiskoulutus sijoitetaan jollekin siinä mainitulle koulutusosalalle. Esimerkiksi farmasian alalle sijoittuvan erikoistumiskoulutuksen sopijajoukon tulee muodostaa enemmistö niistä yliopistoista, joilla on asetuksen liitteen mukainen koulutusvastuu lääketieteiden ja farmasian koulutusosalalla. Ammattikorkeakoulusektorilla ala määräytyy ammattikorkeakoulujen koulutusvastuun mukaisesti siten, että toimiluvissa määrätty tutkinto ja tutkintonimike muodostavat jokainen yhden alan. Ammattikorkeakoulun toimiluvassa määrätään siitä, mitä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä kunkin ammattikorkeakoulun tulee antaa. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen ala voi olla esimerkiksi tekniikan ammattikorkeakoulututkinto, insinööri (AMK).

Koulutusosalalle sijoittaminen on yksinkertaista silloin, kun erikoistumiskoulutus ja sen tuottama asiantuntijuus kuuluu selvästi jonkin tietyn koulutusalan sisään. Esimerkiksi erikoispsykologin erikoistumiskoulutus on selvästi psykologian alalle ja sosiaalityön erikoistumiskoulutus yhteiskuntatieteelliselle alalle sijoitettava koulutus, ja vastaavasti ammattikorkeakoulujen järjestämä Big Data Analytics erikoistumiskoulutus ja Kyberturvallisuuden erikoistumiskoulutus sijoittuvat tekniikan alalle. Asiantuntijuusalueet eivät kuitenkaan ole päällekkäisiä koulutusalojen kanssa, sillä työelämän alat ja koulutusalat eivät ole yksi-yhteen: niinpä sellaisten erikoistumiskoulutusten osalta, joissa asiantuntijuus on koulutusalarajat ylittävää tai monialaista, täytyy koulutusosalalle sijoittamiseen kiinnittää erityistä huomiota.

Monialaisten erikoistumiskoulutusten sopimusvalmistelu

Kun erikoistumiskoulutus tuottaa koulutusalarajat ylittävää asiantuntijuutta, sääntönä on sijoittaa erikoistumiskoulutus sille koulutusosalalle, jolle se pääosiltaan kuuluu. Tässä määrittelyssä voidaan arvioida esimerkiksi sitä, minkä koulutusalan asiantuntijuutta koulutus pääasiassa tuottaa, minkä alan opintoja erikoistumiskoulutuksessa on eniten, minkä alan osaamiselle asiantuntijuuden osoittaminen kytkeytyy, tai minkä alan perustutkinto antaa parhaat edellytykset koulutuksesta suoriutumiselle.

Jos erikoistumiskoulutuksen profiili on vahvasti monialainen, eikä sitä voida sijoittaa vain yhdelle alalle tai tutkintonimikkeeseen, voidaan erikoistumiskoulutuksesta laatia saman sisältöiset sopimukset kahdella tai useammalla alalla. Tällöin edellytetään kunkin alan koulutusvastaavien enemmistöjen mukanaoloa erikoistumiskoulutuksessa olevassa sopimuksessa. Sopimuksissa tulee viitata samasta koulutuksesta laadittuihin rinnakkaisiin sopimuksiin ja sopia myös siitä, miten menetellään tilanteissa, joissa sopimuksia päivitetään (sopimusten yhdenmukaisuus jatkossa). Erillistä sopimuksista huolimatta erikoistumiskoulutus voidaan toteuttaa yhteistyönä.

Monialaisuus voi toteutua erikoistumiskoulutuksissa myös jonkin erillisen opintokokonaisuuden kautta. Tällöin ns. sivualan koulutusvastaavien korkeakoulu, joka tarjoaa opintoja osaksi erikoistumiskoulutusta, allekirjoittaa sopimuksen ylimääräisenä osapuolena (kyseistä korkeakoulua ei lasketa mukaan koulutusvastaavien enemmistöä tarkistettaessa). Niin sanotun sivualan korkeakoulu voi siis tuottaa erillisiä opintokokonaisuuksia, mutta ei voi toimia koulutuksen järjestäjänä. Yhteistyösopimuksissa tuotetut opintopisteet voidaan kuitenkin laskea rahoitusmalliin.

Erikoistumiskoulutuksen kohderyhmä

Lakisääteisestä näkökulmasta erikoistumiskoulutus on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille, työelämässä jo toimineille henkilöille. Lisäksi koulutukseen voidaan ottaa henkilö, jolla on tällaista osaamista vastaava osaaminen, vaikka muodollinen tutkinto puuttuisikin. Tällöin tulee vastaan hakukelpoisuuden määrittely suhteessa sovittuihin koulutuksen hakukriteereihin. Tähän menettelyyn on korkeakouluissa oltava olemassa aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT) eli osaamisen validoinnin periaatteet ja menetelmät. Taustatutkinnolle asetettavien vaatimusten ja erityisesti taustatutkinnon koulutusalan suhteen on pääsääntöisesti parempi olla sallivampi kuin liian poissulkeva, sillä polku asiantuntijuuteen rakentuu sekä taustatutkinnon että työkokemuksen kautta, ja usein työelämässä voi samoissa asiantuntijatehtävissä toimia varsin monenlaisilla taustatutkinnoilla. Myös korkeakoulusektoreiden välinen liikkuvuus on hyvä tehdä mahdolliseksi. Aiempaan työkokemukseen liittyen on huomioitava, että lainsäädännössä ei ole asetettu yleistä työkokemusvaatimusta erikoistumiskoulutukseen osallistumisen kelpoisuusedellytykseksi. Työkokemuksesta koskevat seikat voidaan ottaa huomioon yksittäisen erikoistumiskoulutuksen valintaperusteita määriteltäessä.

Erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteet ja asiantuntijuuden osoittaminen

Osaamistavoitteet ja asiantuntijuuden osoittaminen ovat toistensa vastinpareja, ja muodostavat yhden yhtenäisen kokonaisuuden: osaamistavoitteiden määrittelyssä tulee pyrkiä siihen, että niiden saavuttaminen voidaan todentaa. Asiantuntijuuden osoittamisen muotojen ja tapojen tulee kytkeytyä osaamistavoitteisiin siten, että ne tosiasiaa kohdentavat arvioinnin osaamistavoitteiden mukaisen asiantuntijuuden kehittymiseen.

Osaamistavoitteet ja asiantuntijuuden osoittamisen muotoilemalla sopijaosapuolet konkretisoivat erikoistumiskoulutuksen tuottaman asiantuntijuuden. Sopimuksessa määritellään erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteet: siis ne tiedot, taidot ja valmiudet, jotka erikoistumiskoulutuksen suorittaneella on koulutuksen jälkeen. Osaamistavoitteet tulee muotoilla konkreettisesti ja osaamisperusteisesti sekä siten, että valtioneuvoston asetuksessa määritellyt erikoistumiskoulutusten yleiset tavoitteet täyttyvät (ks. Taulukko 1). Erilaisia osaamistavoitteita varten tarvitaan erilaisia arvioinnin menetelmiä, joten asiantuntemuksen osoittamisessa lähtökohtaisesti tulee pyrkiä monipuolisuuteen ja kattavuuteen. Nyrkkisääntönä voidaan lisäksi ajatella, että se, kuinka hyvin asiantuntemuksen osoittaminen pystytään kuvaamaan, heijastelee sitä, kuinka hyvin osaamistavoitteiden muotoilussa on onnistuttu.

Osaamistavoitteista ja asiantuntijuuden osoittamisesta sopimisella varmistetaan, että eri korkeakoulujen järjestämä erikoistumiskoulutus on riittävän yhdenmukaista ja korkeatasoista, mikä puolestaan toimii erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistajana. Osaamistavoitteet profiloivat koulutuksen ja tekevät koulutuksen tunnistettavaksi. Osaamistavoitteilla myös viestitään erikoistumiskoulutuksesta työelämän toimijoille ja potentiaalisille opiskelijoille. Osaamistavoitteiden kuvauksella on myös tärkeä tehtävä siinä, että niiden avulla erikoistumiskoulutus erotetaan ja asemoidaan omaksi koulutusmuodokseen, ja erotetaan yleissivistävästä koulutuksesta, harrastustoimintaan liittyvästä koulutuksesta sekä yleisestä täydennyskoulutuksesta ja vapaiden markkinoiden tarjoamasta koulutuksesta.

Osaamistavoitteiden kuvaamisessa on hyvä huomioida, että sopivaa erikoistumiskoulutusta etsivät henkilöt, uusia erikoistumiskoulutuksia suunnittelevat korkeakoulut, työ- ja elinkeinoelämän edustajat sekä muut kiinnostuneet käyttävät näitä tavoitteita omiin tarkoituksiinsa, ja tietoja voivat käyttää myös opinto-ohjaajat ja työvoimaviranomaiset. Siksi sopimuksissa kuvattujen osaamistavoitteiden perusteella tulee pystyä erottamaan erilaiset koulutukset ja erilaisille asiantuntijuuden aloille suuntautuvat koulutukset toisistaan.

Osaamistavoitteiden ja asiantuntemuksen osoittamisen muotoilu konkretisoi asiantuntijuuden, mutta samalla tullaan rajanneeksi sitä asiantuntijuusaluetta – eli työelämän osa-aluetta – jolle asiantuntijuus sijoittuu. Tästä syystä yhteistyö korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän edustajien välillä on erityisen olennaista tässä vaiheessa sopimusprosessia.

Erikoistumiskoulutuksen yleiset osaamistavoitteet, koulutusten taso ja painotukset

Erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteiden taso ja koulutusten profiili määrittellään erikoistumiskoulutuksen yleisten tavoitteiden pohjalta tarkemmin toimi- tai koulutusalan ja asiantuntijuusalueen tarpeet huomioiden. Osaamistavoitteiden tason ja koulutuksen profiilin määrittelyllä voi olla vaikutusta koulutuspolkujen rakentamiselle sekä erikoistumiskoulutusten hyväksymiselle osaksi myöhemmin suoritettavaa tutkintoa.

Erikoistumiskoulutuksissa voi olla erilaisia painotuksia asiantuntijuuden edellyttämään syvälliseen erityisosaamiseen, monialaisten kokonaisuuksien hallintaan (ammattikorkeakoululaki) tai tieteellisammattilliseen (yliopistolaki) erityisosaamiseen liittyen. Erikoistumiskoulutuksen painotuksen valintaan vaikuttaa myös alan tutkintojen tavoitteet: esimerkiksi jos alan tutkintokoulutus on profiililtaan monialainen, voi erikoistumiskoulutuksen tavoitteena olla jonkin osa-alueen syventäminen tai vastaavasti jos tutkintokoulutuksessa on syventävä painotus, niin erikoistumiskoulutus voi laajentaa osaamista tarjoamalla monialaisen lähestymistavan. Taulukossa 3 on kuvattu esimerkkejä syvälliseen erityisosaamiseen ja monialaisesti profiloituneiden koulutusten tavoitteista.

Taulukko 3. Esimerkkejä osaamistavoitteista syventävään erityisosaamiseen ja monialaisuuteen profiloituneissa erikoistumiskoulutuksissa. Lähde: Vuosina 2015-2016 laaditut ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia koskevat sopimukset.

Asiantuntijaosaamista syventävä erityisosaaminen	Monialainen osaaminen
<p>Osaamistavoitteet sisältävät esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> osaamisen syventäminen tietyllä erityisosaamisen alueella valmiuksia toimia edelläkävijänä alan kehittämisessä alan haastaminen ja ajattelun avartaminen työelämässä yhteistyötaidot tiedon tuottamisessa valmius monialaiseen yhteistyöhön työelämän toimintaympäristöissä	<p>Osaamistavoitteet sisältävät esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> monialainen teoreettis-käsitteellinen tietoperusta eri alojen tietoperustan yhdistäminen ja kriittinen tarkastelu alan toimintaympäristöjen muutosten ennakointi ja alan kehittäminen tulevaisuuden näkökulmasta verkostomainen asiantuntijuus ja verkostoissa toimiminen luovien ratkaisujen tekeminen eri alojen tietoja hyödyntämällä

Osaamistavoitteiden tason määrittelyssä hyödyllinen työväline on kansallinen tutkintojen ja muun osaamisen viitekehys (HE 204/2016) (ks. Taulukko 4). Viitekehyksessä erikoistumiskoulutukset on asemoitu tasoille 6 ja 7. Taso määräytyy sen mukaan, onko koulutuksen kohderyhmänä alemman vai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Käytännössä erikoistumiskoulutuksen kohderyhmä voi olla kuitenkin määritelty myös siten, että koulutukseen voivat osallistua sekä alemman että ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Erikoistumiskoulutusten osaamistavoitteiden asettamisessa tulee käytännössä huomioitavaksi kohderyhmän taustatutkinnon lisäksi kyseisen alueen erityisasiantuntijuuden luonne ja vaativuus, laaja-alaisuus, yhteys TKI-toimintaan sekä työelämän toimintaympäristön asettamat osaamisvaatimukset. Erikoistumiskoulutuksen koulutuksen profiili sekä osaamistavoitteet ja niiden taso määritellään kunkin erikoistumiskoulutuksen kohdalla erikseen työelämän näkemyksiä kuullen.

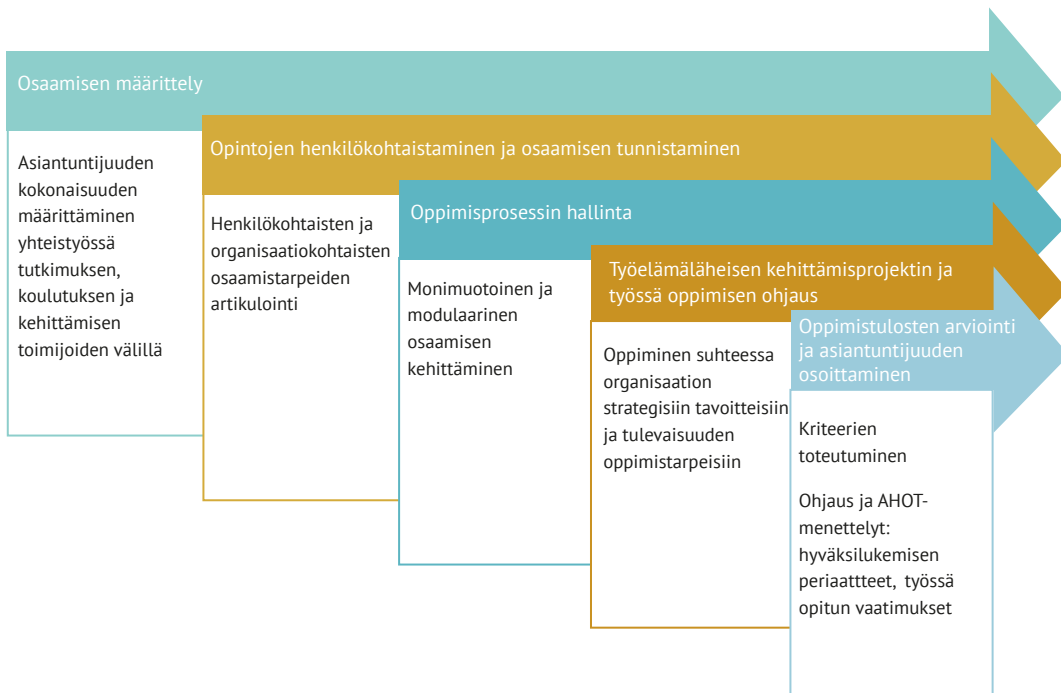
Taulukko 4. Tutkintojen ja osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen vaativuustasoilla 6 ja 7 tutkintojen ja muun osaamisen kansallisessa viitekehyksessä (HE 204/2016).

Tutkintojen ja osaamiskokonaisuuksien edellyttämä osaaminen tietoina, taitoina ja pätevyysinä	
<p>Taso 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. • Ymmärtää ammatillisten tehtävälueiden ja/ tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat. • Hallitsee edistyneet kognitiiviset ja käytännön taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin ja toteutuksiin, joita vaaditaan erikoistuneella ammatti-, tieteen- tai taiteen alalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi. • Johtaa monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita tai työskentelee itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. • Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. • Vastaa oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. • Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. • Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkiellään. • Viestii ja on itsenäisesti vuorovaikutuksessa kansainvälisesti toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä 	<p>Taso 7</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/ tai tutkimuksen perustana. • Ymmärtää oman ja muiden alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. • Ratkaisee vaativia ongelmia myös luovin toteutuksin tutkimus- ja/ tai innovaatiotoiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja. • Työskentelee itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. • Johtaa ja kehittää monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Johtaa asioita ja/ tai ihmisiä. Arvioi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. • Kartuttaa oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/ tai vastaa muiden kehittymisestä. Valmius elinikäiseen oppimiseen. • Toimii erilaisten ihmisten kanssa opiskelu- ja työyhteisössä sekä muissa ryhmissä ja verkostoissa huomioiden yhteisölliset ja eettiset näkökulmat. • Viestii hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle äidinkiellään. • Kykenee vaativaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

Asiantuntijuuden osoittaminen erikoistumiskoulutuksessa

Erikoistumiskoulusta koskevat asetukset edellyttävät asiantuntijuuden osoittamisen periaatteiden kirjaamista sopimukseen. Asiantuntijaosaaminen kehittyy tiiviissä vuorovaikutuksessa ammatin tai asiantuntijatehtävän ja asiantuntijayhteisön kesken. Siksi osaamisen arvioinnin menettelyt tulee kehittää työelämän asiantuntijayhteisöjen kanssa.

Asiantuntijuutta ja sen kasvua voidaan tarkastella koulutusprosessin eri vaiheissa. Asiantuntijuuden osoittaminen kytkeytyy koko oppimisprosessin suunnitteluun ja toteutukseen (ks. Kuvio 5). Asiantuntemuksen osoittamisessa heijastuu se, millaisesta asiantuntemuksesta on kyse, ja millaisella asiantuntemusalueella (kontekstissa) liikutaan.

Kuvio 5. Asiantuntijuuden osoittamisen suhde osaamisen määrittelyyn ja opintopolkujen suunnitteluun (lähde: Timo Halttunen, Turun yliopisto).

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti osana erikoistumiskoulutusten kehittämistä Turun yliopiston johtamaa hanketta, jossa fokuksessa oli asiantuntemuksen osoittaminen. Kyseinen Asiantuntijuuden osoittaminen erikoistumiskoulutuksissa -hanke on tuottanut konkreettisen työvälineen erikoistumiskoulutusten kehittäjien tueksi. Työväline on saatavissa UNIFI:n ja Arenen verkkosivuilta.

Muistilista osaamistavoitteiden ja asiantuntemuksen osoittamisen laadintaan:

1. Pohjautuvatko osaamistavoitteet sopimusvalmistelussa tehtyyn kattavaan koulutustarpeiden analyysiin?

2. Heijastavatko osaamistavoitteet sitä asiantuntemuksen kokonaisuutta, joka ja jota erikoistumiskoulutuksen on tarkoitus kehittää?
3. Vastaavatko osaamistavoitteet asetuksessa määriteltyjä yleisiä osaamistavoitteita?
4. Kytkeytyykö asiantuntemuksen osoittaminen osaamistavoitteisiin?
5. Onko asiantuntemuksen osoittaminen riittävän monipuolista ja kattavaa, jotta kaikkien osaamistavoitteiden saavuttamista pystytään arvioimaan?
6. Tukevatko asiantuntijuuden osoittamisen menetelmät elinikäistä oppimista ja jatkuvaa kehittymistä asiantuntijana?

Erikoistumiskoulutuksen nimi ja laajuus

Erikoistumiskoulutuksen nimen tulisi olla ymmärrettävä, ja sen tulisi kuvata sitä, mitä koulutus sisältää. Parhaassa tapauksessa nimestä kuvastuu myös koulutuksen paikka osana alan koulutusrakennetta, ja nimi asemoi kyseistä erikoistumiskoulutusta suhteessa muuhun koulutustarjontaan. Nimellä on toki myös markkinoinnillinen funktio. Tärkeä yksityiskohta on muistaa, että nimen perusteella kyseinen koulutus sijoitetaan Opetushallituksen rekisteriin, ja sitä kautta erikoistumiskoulutus näkyy mahdollisille hakijoille valtakunnallisessa koulutustarjontaportaalissa tulevaisuudessa.

Erikoistumiskoulutuksen laajuudelle on asetuksella määritelty minimilaajuus 30 opintopistettä, mutta ylärajaa ei ole. Kuten muunkin koulutuksen osalta, myös erikoistumiskoulutuksessa koulutuksen laajuuden tulee vastata sen suorittamisen edellyttämää työmäärää. Ideaalisesti koulutuksen laajuus määritellään arvioimalla osaamistavoitteiden saavuttamiseen keskimäärin vaadittava työmäärä, ja laskemalla tämän perusteella, kuinka monta opintopistettä koulutuksen laajuuden tulee olla. Käytännössä arviointi on toki hankalampaa, mutta periaate on selkeä: ensin määritellään tavoiteltu asiantuntijuus ja johdetaan siitä osaamistavoitteet, ja sen jälkeen lasketaan koulutuksen laajuus

Vapaaehtoisesti sovittavat asiat

Yllä mainitut erikoistumiskoulutuksen viisi perustetta – nimi, kohderyhmä, laajuus, osaamistavoitteet ja asiantuntemuksen osoittaminen – on lakisääteisesti sovittava. Niiden lisäksi sopimuksessa voidaan sopia koulutuksen yhtenäisyyden vahvistamiseksi myös muista asioista, kuten erikoistumiskoulutuksen yleisestä rakenteesta (moduuleista), yleisistä valintaperusteista, AHOT-periaatteista, opiskelijoilta perittävistä maksuista, ja todistuksen tarkemmasta muodosta. Koska sopimuskirjaukset ovat velvoittavia ja siten rajoittavat koulutuksen järjestämiseen kuuluvaa korkeakoulun autonomiaa, on myös vapaaehtoisesti sovittavia kirjauksia syytä miettiä huolellisesti. Asioista ei kannata sopia liian yksityiskohtaisesti, jotta korkeakouluilla on liikkumavaraa koulutuksen toteutuksessa: esimerkiksi opetussuunnitelma tai opetusmenetelmät ovat liian yksityiskohtaisia seikkoja kirjattavaksi erikoistumiskoulutussopimukseen.

Vapaaehtoisista asioista sopiminen kuitenkin vahvistaa koulutuksen yhtenäisyyttä, mikä osaltaan toimii laadunvarmistuksen välineenä. Samalla työ- ja elinkeinoelämän edustajat voivat antaa oman panoksensa näiden asioiden kehittämiseksi.

2.5 Koulutuksen toteutus

Erikoistumiskoulutusta koskeva sopimus on koulutuksen sisältöjen ja toteutuksen suunnittelun lähtökohta. Kukin sopimuksen allekirjoittanut korkeakoulu voi koulutusvastuunsa mukaisesti järjestää koulutusta itsenäisesti sopimuksessa sovittuja perusteita noudattaen. Korkeakoulut voivat halutessaan tehdä yhteistyötä myös koulutuksen järjestämisessä, esimerkiksi kustannustehokkuuden parantamiseksi tai korkeakoulujen tutkimusprofiilien hyödyntämiseksi. Tässä tapauksessa koulutuksen yhteisestä järjestämisestä on suositeltavaa laatia erillinen sopimus, jota kutsutaan järjestämissopimukseksi. Järjestämissopimuksessa voidaan sopia erikoistumiskoulutuksen käytännön asioista paljon tarkemmin kuin erikoistumiskoulutussopimuksessa. Järjestämissopimuksessa luonnollisia sovittavia asioita ovat esimerkiksi täsmälliset opiskelijavalintakriteerit, opetussuunnitelma, opintojaksojen järjestämisvastuut, opetusmateriaalien yhteistuotanto ja -käyttö, ja niin edelleen. Järjestämissopimus on alisteinen erikoistumiskoulutussopimukselle, eikä järjestämissopimuksella voida sopia toisin asioita, jotka on jo sovittu erikoistumiskoulutussopimuksessa.

Koulutuksen modulaarisuus

Lähtökohtaisesti erikoistumiskoulutus tulisi voida suorittaa työn ohessa. Koulutuksen modulaarisuus on yksi tapa tukea joustavia opiskelumahdollisuuksia. Erikoistumiskoulutukset voivat koostua osista, joille on määritelty omat sisällöt ja osaamistavoitteet ja jotka voidaan suorittaa erikseen yksilöllisten oppimistarpeiden ja aikataulun mukaisesti. Korkeakoulujen tulee kuitenkin huolehtia esimerkiksi ohjauksen keinoin, että koulutuksesta muodostuu kokonaisuus ja yhtenäinen perusta asiantuntijuudelle.

AHOT-menettelyt

Koulutuksen modulaarinen rakenne helpottaa myös aiemman hankitun osaamisen tunnustamista. Erikoistumiskoulutuksissa sovelletaan korkeakoulussa käytössä olevia aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita. Opiskelija voi siten korkeakoulun päätöksen mukaisesti lukea hyväksi muualla suoritettuja opintoja ja tai muualla hankittua osaamista tai korvata niillä erikoistumiskoulutukseen kuuluvia opintoja. Hyväksilukemisen ja korvaamisen periaatteista sekä vaikutuksista opiskelijalta perittävään opintomaksuun voidaan sopia myös osana sopimusmenettelyä.

Pedagogiset ratkaisut

Koulutuksen toteutustavan tulee olla linjassa koulutukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Työelämän tarpeisiin vastaavan asiantuntijuuden kehittyminen edellyttää, että koulutus perustuu tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuottamaan tietoon ja että koulutus sisältää tiedon soveltamista ja osaamisen kehittämistä aidoissa työympäristöissä ja –yhteisöissä. Erikoistumiskoulutukseen voi sisältyä esimerkiksi työelämälähtöinen kehittämistehtävä, jonka tavoitteena on oman erityisalan ammatillisten käytäntöjen kehittäminen tieteelliseen tutkimustietoon tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen tai niihin perustuen. Kehittämiprojektien pohjalta voidaan tuottaa myös julkaisuja esimerkiksi tutkijaverkoston tai työelämän organisaatioiden kanssa sekä tukea samalla työelämän ja tutkimuksen yhteyttä.

Asiantuntijuuden kehittymistä tukevia pedagogisia ratkaisuja ja oppimistehtäviä voidaan arvioida seuraavien kysymysten kautta²:

- Miten teoreettista tietoa ja malleja sovelletaan ja hyödynnetään työelämän toiminnan kehittämisessä ja aidoissa ongelmanratkaisutilanteissa?
- Miten käytännön kokemuksia ja toimintaa pohditaan teoreettisten käsitteiden ja mallien avulla? Miten osallistujien hiljaista tietoa sanallistetaan ja tehdään näkyväksi?
- Miten osallistujien omaa toimintaa ja kokemuksia tarkastellaan ja reflektoidaan käsitteellisen tiedon avulla?
- Miten yhteisön toimintaa tarkastellaan teoreettisen ja käsitteellisen tiedon avulla?
- Miten työyhteisöjen toimintatapoihin osallistutaan?
- Millä tavoin työtehtäviin liittyviä eettisiä kysymyksiä pohditaan, ja miten työtehtäviin liittyvien tunteiden tunnistamiseen harjaannutaan?

Opiskelijälähtöisyys on keskeinen erikoistumiskoulutuksen toteutusta ohjaava periaate. Erikoistumiskoulutukset kokoavat yhteen erilaisen työkokemuksen ja mahdollisesti myös erilaisen koulutuksen saaneita yksilöitä. Siten koulutukset muodostavat jo lähtökohtaisesti asiantuntijayhteisön, jonka aiempi osaaminen ja kokemus kannattaa ottaa koulutuksen suunnittelun lähtökohdaksi. Koulutus tulisi järjestää siten, että opiskelijat voivat jakaa aiempaa osaamistaan ja kokemuksiaan. Koulutuksessa on suositeltavaa hyödyntää yhteisöllisen oppimisen menetelmiä ja tukea ryhmien vuorovaikutteisuutta ja tiedon yhteisluomista opiskelijoiden, opettajien sekä työelämän toimijoiden välillä. Uusissa työelämälähtöisissä aikuisille suunnatuissa koulutusmuodoissa rajat ja roolit opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden sekä työelämän toimijoiden välillä madaltuvat. Myös opettajilta edellytetään teoreettisen osaamisen lisäksi korkeakoulujen ulkopuolisen työelämän tunteista. Parhaimmassa tapauksessa erikoistumiskoulutuksista syntyy pysyviä korkeakoulujen ja työelämän dialogia hyödyntäviä huippuasiantuntijoiden verkostoja.

---

² ks. esim. Tynjälä 2016.

Erikoistumiskoulutusten pedagogisia välineitä voivat olla esimerkiksi:

- aidot ongelmaratkaisutilanteet työympäristöissä
- työn opinnollistaminen
- työelämän organisaatioon tehtävät tutkimus- ja/tai kehittämisprojektit
- analyttinen ja reflektiivinen kirjoittaminen (esim. oppimispäiväkirjat)
- ryhmäkeskustelut
- mentorointi
- valmennuspedagogiikka (tiedon yhteisluominen)
- yhteistyö eri alojen toimijoiden kanssa ja käytäntöjen siirtäminen alalta toiselle uusien toimintamallien kehittämiseksi (boundary crossing skills)
- innovatiivisen osaamisen kehittämislaboratoriot

Työelämän edustajat voivat osallistua koulutuksen toteutukseen esimerkiksi luennoitsijoina ja autenttisten työelämän toimintaympäristöjen tarjoajina oppimisympäristöiksi sekä ohjaajina tai mentoreina opiskelijoille. Työelämän edustajien roolista ja tehtävistä on suositeltavaa sopia kirjallisesti ja varmistaa siten yhteistyön jatkuminen ja tiedonvaihto myös mahdollisissa henkilöstön vaihtuvuuteen tai muihin muutoksiin liittyvissä tilanteissa.

Opiskelijoilta perittävät maksut

Erikoistumiskoulutus on opiskelijalle maksullista, ja maksun ylärajaksi on asetuksella määritetty 120 euroa opintopisteeltä. Korkeakoulu voi päättää periä myös pienempiä maksuja, mutta maksu on sidottu opinto-oikeuteen kuuluvien opintopisteiden määrään. Korkeakoulu voi myös päättää, että AHOT-menettelyssä hyväksiluettujen opintopisteiden osalta maksu on alempi.

Opintomaksusta päätettäessä on tärkeä muistaa jo edellä mainittu seikka, että hinnan noustessa kysyntä usein laskee, ja koulutuksen saavutettavuuden vuoksi sen hinta osallistujalle tulisi pitää kurissa. Hyvä käytäntö maksun suuruutta pohdittaessa on kuulla toisaalta työ- ja elinkeinoelämän edustajien ja toisaalta mahdollisten koulutukseen hakeutujien näkemyksiä siitä, minkä suuruiseen maksuun kohderyhmään kuuluvilla olisi maksukykyä. Esimerkiksi Sosnet tiedusteli aiemmin mainitussa sosiaalialan ammattilaisille tekemässään survey-kyselyssä, kuinka paljon yksilöt olisivat valmiit koulutuksesta maksamaan, ja käytti tätä tietoa maksun suuruuden määrittämisessä. Näin varmistettiin sitä, että koulutuksesta ei tule liian kallis.

Erikoistumiskoulutusten valmistelun tausta-ajatuksiin on kuulunut idea, että myös työnantajat voisivat osallistua koulutuksen kustannuksiin. Käytännössä se tapahtuisi siten, että työnantaja maksaa opinnoista koituvan maksun opiskelijan puolesta. Korkeakoulu voi tukea opiskelijaa maksujen maksamisen osalta myös keräämällä tietoa olemassa olevista tuista ja apurahoista, joita opiskelija voisi hakea.

Opiskelijarekrytointi

Erikoistumiskoulutus on suunnattu tutkinnon jo suorittaneille, työelämässä jo toimineille henkilöille. Vuosien 2015–2016 aikana käynnistyneiden erikoistumiskoulutusten opiskelijarekrytoinneissa on kiinnitetty huomiota kolmeen rekrytoinnin tapaan, joita on hyödyllistä pohtia jatkossakin: 1.) korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän yhteistyön kautta avautuvat rekrytointikanavat, 2.) erikoistumiskoulutusten saattaminen valtakunnallisiin koulutustietopalveluihin, ja 3.) markkinointi alumneille ja tutkintokoulutuksesta valmistuville.

Korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän yhteistyö voi parantaa tiedonkulkua korkeakoulujen erikoistumiskoulutustarjonnasta suoremmin erikoistumiskoulutuksen kohderyhmään kuuluville henkilöille. Esimerkiksi ammatti- ja työnantajaliittojen lehtiä, sähköisiä tiedotuskanavia ja tapahtumia on käytetty erikoistumiskoulutuksia koskevan tiedon välittämiseen. Tällaisten kanavien käyttö kohdentaa ja siten tehostaa erikoistumiskoulutuksen markkinointia.

Toinen rekrytointia edistävä keino on saattaa tieto erikoistumiskoulutuksista valtakunnallisiin koulutustietopalveluihin, erityisesti Opintopolkuun. Tieto erikoistumiskoulutuksista tulisi olla saatavilla sieltä, missä muukin koulutustieto on saatavilla, jotta henkilöt löytäisivät paremmin heidän tarpeisiinsa sopivaa koulutusta. Viimein kolmanneksi korkeakoulujen alumnit ovat luonnollinen rekrytoinnin kohderyhmä, ja myös tutkintokoulutuksesta valmistuville voi viestittää, että uran alkuvaiheen jälkeen voi palata korkeakoulutuksen piiriin erikoistumiskoulutuksen muodossa.

2.6 Seuranta, arviointi ja kehittäminen

Korkeakoulut vastaavat järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laadusta ja jatkuvasta kehittämisestä, ja niiden on arvioitava toimintansa vaikuttavuutta. Näin on myös erikoistumiskoulutusten osalta. Erikoistumiskoulutusten laadunvarmistus on osa korkeakoulujen laatujärjestelmiä ja korkeakoulujen tehtävänä on huolehtia riittävästä ja tarkoituksenmukaisista menettelyistä koulutuksen laadun arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Erikoistumiskoulutusten erityispiirre on niiden sopimuksenvaraisuus, ja itse sopimusprosessi on tarkoitettu laadunvarmistuksen välineeksi: sopimusprosessi sisältää erikoistumiskoulutuksen perusteista sopimisen korkeakoulujen kesken yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyöverkoston tai osaa siitä voidaan käyttää koulutuksen seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen myös sopimusprosessin jälkeen. Se on myös suositeltavaa, jotta korkeakoulujen ohella myös työ- ja elinkeinoelämän edustajat voivat osallistua laadunvarmistukseen sekä koulutuksen työelämävastaavuuden ja vaikuttavuuden kehittämiseen. Yhtä lailla yhteistyöverkoston työn jatko mahdollistaa koulutusmäärien miettimisen ja koulutuksen toteutusajankohtien pohdinnan yhteistyössä.

Erikoistumiskoulutuksen seurannassa ja arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota ainakin seuraaviin seikkoihin ja niissä oleviin kehittämistarpeisiin:

- Opiskelijoiden asiantuntijuuden kehittyminen
- Työssäoppimisen käyttö osana koulutusta ja muiden pedagogisten ratkaisujen vaikuttavuus
- Opiskelijoiden opiskelukokemus (palaute opiskelijoilta ja alumneilta)
- Koulutuksen vaikutus työelämään ja työyhteisöön (palaute työelämästä)
- Korkeakoulujen ja työelämän välisen yhteistyön toimivuus
- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteys erikoistumiskoulutukseen
- Koulutuksen määrällisen tarpeen ja koulutettavien määrän kohtaanto
- Opiskelijavalintojen onnistuminen
- Erikoistumiskoulutuksen suhde muihin lähellä oleviin koulutuksiin, erityisesti tutkintokoulutukseen ja muihin erikoistumiskoulutuksiin
- Asiantuntijuusalueen kehityssuunta ja siitä juontuvat tarpeet erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi.

Korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän yhteistyötä koulutuksen seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä on suositeltavaa systematisoida ja rakenteellistaa jollain tarkoituksenmukaisella tavalla. Varsin kevyelläkin rakenteellistamisella sekä kannustetaan osapuolia osallistumaan että turvataan osallistamisen jatkuvuutta. Alla on kaksi hyväksi ja toimivaksi havaittua esimerkkiä yhteistyöverkoston vakiinnuttamisesta.

» ESIMERKKI 1.

Verkostomalli sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutuspiloteissa

Haavahoidon asiantuntija (30 p) -erikoistumiskoulutuksen toteutusmalli on verkostokoulutus, jossa keskeistä on osaamisen jakaminen ja tehtävien vastuuttaminen. Koulutusmalli on säästänyt resursseja, koska toteutus on suunniteltu kymmenen ammattikorkeakoulun yhteistyönä niin, että opintojaksoissa on vastuuammattikorkeakoulupari, joka on työstänyt opintojakson sisällön, toteutuksen aikataulun, oppimistehtävät ja arviointikriteerit. Erikoisasiantuntijoiden osaamista on hankittu videoluentoina yhteiseen käyttöön. Materiaalit on tallennettu OneDrive pilvipalveluun, josta ne ovat kaikkien verkostossa mukana olevien ammattikorkeakoulujen käytössä. Verkostototeutuksen vahvuutena on yhtenäinen valtakunnallinen erikoistumiskoulutus, jossa tavoitteet, osaamiset ja keskeiset sisällöt ovat yhtenäiset. Toimintamalli on mahdollistanut kouluttajien asiantuntijuuden jakamisen ja keskinäisen mentoroinnin. Koulutuksen arviointiin on valittu mittarit, joilla muutosta opiskelijan tiedoissa, osaamisessa ja asenteessa arvioidaan (alku – loppu mittaukset). Verkosto hyödyntää arviointi – ja palautetietoa erikoistumiskoulutuksen kehittämisessä.

» ESIMERKKI 2.

Farmasian alan erikoistumiskoulutusyhteistyö.

Farmasian alalla on tällä hetkellä kaksi erikoistumiskoulutusta, apteekki- ja sairaalafarmasian erikoistumiskoulutus ja teollisuusfarmasian erikoistumiskoulutus, joihin voivat osallistua farmaseutin tai proviisorin tutkinnon suorittaneet. Koulutuksen isot linjat, kuten opintojen laajuus ja yliopistojen väliseen sopimukseen liittyvät asiat päätetään Farmasian erikoistumiskoulutuksen yhteistyöverkostossa. Verkoston jäseninä toimivat sopimusyliopistojen, Suomen Apteekkariliiton, Suomen Farmasialiiton ja Proviisoriyhdistys ry:n sekä Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean edustajat. Molempia erikoistumiskoulutuksia varten on lisäksi koottu ohjausryhmät, joiden tehtävänä on opintojen tarkemman sisällön valmistelu. Teollisuusfarmasian ohjausryhmä koostuu farmasiaa opettavien yliopistojen edustajista, Lääketeollisuus ry:n ja lääkeyhtiöiden edustajista, sekä edellä mainittujen liittojen edustajista. Lisäksi ohjausryhmässä on mukana opiskelijaedustus. Apteekki- ja sairaalafarmasian ohjausryhmässä puolestaan on yliopistojen lisäksi sairaanhoitopiirien edustajia, apteekkariedustajia Suomen Apteekkariliiton kautta, Farmasialiiton ja Proviisoriyhdistyksen edustajat, sekä opiskelijaedustus.

Työelämän edustajat ovat mukana erikoistumiskoulutusten valmistelussa ja toteutuksessa esimerkiksi osaamistarpeiden määrittelyssä, koulutuskokonaisuuden ja kurssien suunnittelussa, luennoijina ja mentoreina, sekä projektitöiden ja oppimistehtävien antajina ja ohjaajina. Ohjausryhmät on koettu olennaisina ja lisäarvoa tuottavina erikoistumiskoulutusten kehittämisen areenoina.

3 Loppusanoiksi

TYÖN JA OSAAMISEN MUUTOKSET SEKÄ elinikäisen oppimisen tarve haastavat korkeakouja kehittämään koulutusmuotoja, joilla tuetaan osaamisen kehittämistä työn ja uran ohella. Erikoistumiskoulutusten kehittämistyön tuloksena voidaan saada aikaan koulutuksia, joilla tuetaan työ- ja elinkeinoelämän tarvitsemaa asiantuntijuutta ja toimialoja eteenpäin vieviä huippuasiantuntijoita. Erikoistumiskoulutusten kehittäminen palvelee suomalaisen työ- ja elinkeinoelämän kilpailukykyä, ja siten osaltaan edesauttaa Suomen pärjäämistä kansainvälisessä osaamistaloudessa.

Erikoistumiskoulutusten kehittäjien avuksi on tämän käsikirjan lisäksi olemassa paljon muitakin resursseja. Olemassa olevat erikoistumiskoulutus sopimukset tarjoavat hyviä esimerkkejä benchmarkaukseen. Myös tämän käsikirjan lähdeluettelosta sekä Arenen ja UNIFIn verkkosivuilta löytyy lisämateriaalia.

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia koskevaa kehittämistä ja yhteistyötä tukevat jatkossakin Arenen koulutusvaliokunta ja koulutusala kohtaiset kehittämisryhmät. Koulusalakohtaisten kehittämisryhmien jäsenet edustavat kaikkia alan koulutuvastuullisia ammattikorkeakouluja. Yliopistojen osalta erikoistumiskoulutusten valtakunnallinen strateginen ohjaus tapahtuu toistaiseksi koulutusvararehtorien yhteistyönä. Yliopistoissa erikoistumiskoulutusten kehittäminen on vastuutettu yliopistokohtaisesti esimerkiksi vararehtoreille, kehitysjohtajille, dekaaneille tai opintopäälliköille.

Tätä kirjoitettaessa ensimmäisiä uusimuotoisia erikoistumiskoulutuksia on juuri alettu järjestää, ja alku vaikuttaa lupaavalta. Uutta koulutusmuotoa olisi hyvä arvioida, kun siitä on kertynyt riittävästi kokemuksia ja vaikuttavuudesta voisi olla näyttöä. Niin ollen korkeakoulujen, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) ja opetus- ja kulttuuriministeriön olisi hyvä tehdä erikoistumiskoulutuksen arviointi koulutusmuotona aikaisintaan vuoden 2020 tienoilla.

Kirjallisuutta ja hyödyllisiä verkkosivustoja

Hyödyllisiä verkkosivuja

Suomen yliopistot UNIFI ry:n erikoistumiskoulutukset-verkkosivu
www.unifi.fi/erikoistumiskoulutus

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n verkkosivut
<http://arene.fi/fi/ammattikorkeakoulut/koulutus-ja-tutkinnot/korkeakoulujen-erikoistumiskoulutukset>

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut (aikuiskoulutus)
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/

Opetushallituksen ylläpitämä erikoistumiskoulutusten julkinen luettelo
<https://confluence.csc.fi/display/kshj/Erikoistumiskoulutusten+julkinen+Luettelo>

Hallituksen esitys erikoistumiskoulutuksista (HE 241/2014 vp)
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140241>

Hyödyllistä kirjallisuutta

Billett, Stephen, Christian Harteis & Hans Gruber (2014) (toim.). International handbook of research in professional and practice-based learning. Springer.

Ericsson, K. Anders, Neil Charness, Paul J. Feltovich & Robert R. Hoffman (2006) (toim.). The Cambridge handbook of expertise and expert performance. Cambridge: Cambridge university press.

Kallio, Eeva (2016) (toim.). Ajattelun kehitys aikuisuudessa. Kohti moninäkökulmaisuuutta. Suomen kasvatustieteellinen seura, kasvatustieteellisiä tutkimuksia 71. Jyväskylä.

Lehtinen, Erno & Tuire Palonen (2011). Asiantuntijaosaamisen luonne ja osaamisen tunnistamisen haasteet. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 13 (4), 24–42.

Mäkinen-Streng, Mirka (2016). Selvitys aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta suomalaisissa ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa http://www.minedu.fi/export/sites/default/osaaminen-ja-koulutus/korkeakoulutus/opiskelu/liitteet/Mxkinen-Streng_Selvitys_aiemmin_hankitun_osaamisen_tunnustamisesta_Suomessa_15042016_final.pdf

Tynjälä, Päivi (2016). Asiantuntijan tieto ja ajattelu. Teoksessa E, Kallio (2016). Ajattelun kehitys aikuisuudessa. Kohti moninäkökulmaisuuutta. Suomen kasvatustieteellinen seura, kasvatustieteellisiä tutkimuksia 71. Jyväskylä.

Liite 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeet ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa

Ammattikorkeakoulujen koordinoimat erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeet

Kulttuuriala			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hankkeen kesto
Viestinnän, median ja muotoilun erikoistumiskoulutuksen kehittäminen	Metropolia Ammattikorkeakoulu	<p>Ammattikorkeakoulut Metropolia Ammattikorkeakoulu Hämeen ammattikorkeakoulu Lahden ammattikorkeakoulu Karelia-ammattikorkeakoulu Oulun ammattikorkeakoulu Turun ammattikorkeakoulu Savonia-ammattikorkeakoulu Yrkeshögskolan Arcada Tampereen ammattikorkeakoulu Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Kymenlaakson ammattikorkeakoulu</p> <p>Yliopistot Helsingin yliopisto Tampereen yliopisto Vaasan yliopisto Jyväskylän yliopisto</p>	1.3.2016-31.12.2016
Yhteisömuusikko -erikoistumiskoulutus-hanke	Jyväskylän ammattikorkeakoulu	<p>Ammattikorkeakoulut Centria-ammattikorkeakoulu Savonia-ammattikorkeakoulu Turun ammattikorkeakoulu Yrkeshögskolan Novia Oulun ammattikorkeakoulu Tampereen ammattikorkeakoulu Metropolia Ammattikorkeakoulu Karelia – ammattikorkeakoulu</p> <p>Yliopistot Yhteistyö Taidealojen erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeen kanssa/ Taideyliopisto</p>	1.12.2015-31.12.2016

Liiketalouden ja hallinnon ala			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hannkkeen kesto
Digiliike – liiketoiminnan ja palvelun uudet ulottuvuudet: erikoistumiskoulutuksen kehittäminen	Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	Ammattikorkeakoulut Yrkeshögskolan Arcada Hämeen ammattikorkeakoulu Jyväskylän ammattikorkeakoulu Kajaanin ammattikorkeakoulu Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Lapin ammattikorkeakoulu Laurea-ammattikorkeakoulu Metropolia ammattikorkeakoulu Oulun ammattikorkeakoulu Satakunnan ammattikorkeakoulu Tampereen ammattikorkeakoulu Turun ammattikorkeakoulu Vaasan ammattikorkeakoulu	4.1.2016- 16.12.2016
Liiketalouden osaaja digitalisaatiossa	Mikkelin ammattikorkeakoulu	Ammattikorkeakoulut Mikkelin ammattikorkeakoulu Lahden ammattikorkeakoulu Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Hämeen ammattikorkeakoulu Karelia ammattikorkeakoulu Kajaanin ammattikorkeakoulu Centria-ammattikorkeakoulu Savonia ammattikorkeakoulu Oulun ammattikorkeakoulu Satakunnan ammattikorkeakoulu	1.1.2016- 31.12.2017
SOTELIKA-ala			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hannkkeen kesto
SOTELIKA-alan erikoistumiskoulutusten tarpeiden kartoittaminen	Karelia-ammattikorkeakoulu	Kaikki alan koulutusvastuulliset ammattikorkeakoulut (23)	1.1.2016- 31.3.2017

Luonnonvara-ala			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hannkkeen kesto
Biotalous-erikoistumiskoulutuksen kehittämishanke	Hämeen ammattikorkeakoulu	Ammattikorkeakoulut Hämeen ammattikorkeakoulu Jyväskylän ammattikorkeakoulu Karelia-ammattikorkeakoulu Lapin ammattikorkeakoulu Oulun ammattikorkeakoulu Savonia-ammattikorkeakoulu Seinäjoen ammattikorkeakoulu Yrkeshögskolan Novia Tampereen ammattikorkeakoulu Yliopistot Itä-Suomen yliopisto Helsingin yliopisto	1.11.2015-31.12.2016
Ammatillinen opettajankoulutus			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hannkkeen kesto
DIGIOPE – ammatillinen opettaja digitalisaation, oppimisympäristöjen ja työelämän kehittäjänä	Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu	Kaikki ammatilliset opettajakorkeakoulut	1.1.2016-30.6.2016
MARATA-ala			
Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hannkkeen kesto
MARATA-alan erikoistumiskoulutuksen kehittämishanke ”Huomisen matkailukohde” (rahoitus myönnetty keväällä 2015)	Karelia-ammattikorkeakoulu	Kaikki Marata-alan koulutusvastuulliset ammattikorkeakoulut	2015-2016

Yliopistojen koordinoimat erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeet

Hankkeen nimi	Koordinoiva korkeakoulu	Yhteistyötahot	Hankkeen kesto
ERKO RAKSA – Rakennusalan erikoistumiskoulutuksen kehittäminen	Tampereen teknillinen yliopisto Ammattikorkeakoulu-sektorin koordinointi: Tampereen ammattikorkeakoulu	Yliopistot: Oulun yliopisto Aalto-yliopisto Ammattikorkeakoulut: Hämeen ammattikorkeakoulu Oulun ammattikorkeakoulu Savonia-ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu Karelia-ammattikorkeakoulu Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Lapin ammattikorkeakoulu Mikkelin ammattikorkeakoulu Metropolia Ammattikorkeakoulu Satakunnan ammattikorkeakoulu Turun ammattikorkeakoulu Yrkeshögskolan Novia	1.1.2016-31.12.2016
Monikulttuurisuuden ja työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden osaamisalan kehittämishanke	Turun yliopisto, Brahea-keskus	Yliopistot Helsingin yliopisto Itä-Suomen yliopisto Oulun yliopisto Ammattikorkeakoulut Diakonia-ammattikorkeakoulu Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	1.11.2015-31.12.2016
Taideohjelmien erikoistumiskoulutuksen kehittäminen	Taideyliopisto	Yliopistot: Aalto yliopisto Lapin yliopisto Tampereen yliopisto Ammattikorkeakoulut: Jyväskylän ammattikorkeakoulu Yrkeshögskolan Novia Metropolia Ammattikorkeakoulu Tampereen ammattikorkeakoulu Turun ammattikorkeakoulu	2015-2016

Specialiseringsutbildning i rättspsykologi / Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus	Åbo Akademi	Helsingin yliopisto Itä-Suomen yliopisto Lapin yliopisto Tampereen yliopisto Turun yliopisto	2016
Kunta-alan erikoistumiskoulutuksen kehittäminen	Tampereen yliopisto	Itä-Suomen yliopisto Lapin yliopisto Åbo Akademi Vaasan yliopisto	2016
Farmasian erikoistumiskoulutuksen kehittämishanke	Helsingin yliopisto	Itä-Suomen yliopisto Åbo Akademi	2015
Erikoissosiaalityöntekijä-koulutuksen kehittämishanke	Lapin yliopisto	Helsingin yliopisto Itä-Suomen yliopisto Jyväskylän yliopisto Tampereen yliopisto Turun yliopisto	2015
Erikoispsykologi-koulutuksen uudistaminen	Turun yliopisto	Helsingin yliopisto Itä-Suomen yliopisto Jyväskylän yliopisto Tampereen yliopisto Åbo Akademi	2015
Asiantuntijuuden osoittaminen erikoistumiskoulutuksissa	Turun yliopisto	Tampereen yliopisto Yhteistyö kaikkien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.	2015-2017

Liite 2. Erikoistumiskoulutusten sopimusmalli -ohje

Erikoistumiskoulutuksia koskevat sopimusmallit on laadittu erikseen yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Tämä sopimusmalleja koskeva ohje on yhteinen sekä yliopistoille että ammattikorkeakouluille.

Sopimuksen tarkoituksena on määrittää erikoistumiskoulutus. Jokaisesta erikoistumiskoulutuksesta laaditaan oma erillinen sopimuksensa. Sopimukseen kirjataan ne asiat, jotka varmistavat koulutuksen perusteiden yhdenmukaisuuden valtakunnallisesti: esimerkiksi sopimukseen ei laiteta ”voidaan” tai ”esimerkiksi”-tyyppisiä muotoiluja. Sopimuksen teksti on velvoittavaa: esimerkiksi mikäli sopimukseen kirjataan ”koulutuksessa hyödynnetään digitaalisia välineitä ja etäyhteyksiä”, niin kyse ei ole mahdollistavasta lauseesta, vaan digitaalisia välineitä ja etäyhteyksiä on koulutuksessa todella hyödynnettävä.

Tämä ohje on laadittu helpottamaan sopimusmallien käyttöä ja yleisemmin ohjaamaan sopimuksen laatimista. Ohjeessa avataan ja perustellaan sopimusmallien kohtia, ja esitellään vaihtoehtoisia muotoiluja. Sopimusmallien sopimustekstiä ei toisteta tässä ohjeessa. Ohjeen jäsenitys noudattaa sopimusmallien jäsenystä.

Sopimusmallit on laadittu runkosopimusmuotoon, johon on sisällytetty kolmenlaisia asioita: asiat jotka sopimuksessa on mainittava (kohdat 1, 3, 5, 6), asiat joista on hyvä sopia (2, osin 5), sekä sopimustekniset asiat (muut kohdat).

Ajantasaiset sopimusmallit löytyvät Arenen ja UNIFIn verkkosivuilta.

Erikoistumiskoulutusta koskeva sopimus: .....

Sopimuksen otsikkoon kirjoitetaan erikoistumiskoulutuksen nimi. Erikoistumiskoulutuksen nimestä tulisi käydä ilmi, että kyse on erikoistumiskoulutuksesta (jotta erikoistumiskoulutus erottuu muista koulutusmuodoista).

1. Sopijaosapuolet

Erikoistumiskoulutuksista sovitaan koulutusvastuiden mukaisesti.

Yliopistolain (558/2009, 7 a §) nojalla tehdyt sopimukset:

Yliopistojen erikoistumiskoulutus on sijoitettava sopijaosapuolia määriteltäessä jollekin koulutusosalalle. Sopijaosapuolten on muodostettava enemmistö yliopistoista, joilla on koulutusvastuu sillä alalla, jolle erikoistumiskoulutus järjestetään. Koulutusala määräytyy valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista säädetyn koulutusalan koulutusvastuun mukaisesti (VNA 794/2004, liite).

Yliopistot sijoittavat erikoistumiskoulutuksen sen pääasiallisen sisällön mukaan asetuksen liitteen mukaiselle koulutusosalalle. Esimerkiksi farmasian alalle sijoittuvan erikoistumiskoulutuksen sopijajoukon tulee muodostaa enemmistö niistä yliopistoista, joilla on asetuksen liitteen mukainen koulutusvastuu lääketieteiden ja farmasian koulutusosalalla.

Ammattikorkeakoululain (932/2014, 11 a §) nojalla tehdyt sopimukset:

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutus on sijoitettava sopijaosapuolia määriteltäessä jollekin alalle. Ala määräytyy ammattikorkeakoulujen koulutusvastuun mukaisesti siten, että toimiluvissa määrätty tutkinto ja tutkintonimike muodostavat jokainen yhden alan, minkä lisäksi erikoistumiskoulutuksen ala voi olla myös ammatillinen opettajankoulutus.

Sopijaosapuolten on muodostettava niiden ammattikorkeakoulujen enemmistö, jotka antavat ammattikorkeakoulututkintoon ja siihen liitettävään tutkintonimikkeeseen johtavaa koulutusta sillä alalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Ammattikorkeakoulun toimiluvassa määrätään siitä, mitä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä kunkin ammattikorkeakoulun tulee antaa. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen ala voi olla esimerkiksi tekniikan ammattikorkeakoulututkinto, insinööri (AMK).

Monialainen erikoistumiskoulutus sijoitetaan sille koulutusosalalle, jolle se pääosiltaan kuuluu. Alan määrittelemisessä apuna voi käyttää arviota siitä, minkä alan opintoja erikoistumiskoulutuksessa on eniten, minkä alan osaamiselle asiantuntijuuden osoittaminen pääosiltaan kytkeytyy, ja minkä alan tutkinnon tuottamalle osaamiselle suunnitellun erikoistumiskoulutuksen opintosisällöt ensisijaisesti rakentuvat.

Sopimukseen kirjataan se, mille alalle erikoistumiskoulutus sijoitetaan.

Korkeakoulusektoreiden yhteiset erikoistumiskoulutukset edellyttävät samansisältöisten sopimusten laatimista sekä yliopistojen (yliopistolain nojalla) että ammattikorkeakoulujen (ammattikorkeakoululain nojalla) kesken. Kun tällaista erikoistumiskoulutusta siis koskee kaksi sopimusta, olisi tästä hyvä mainita sopimuksessa esimerkiksi seuraavasti: ”Tässä sovitavaa erikoistumiskoulutusta koskee myös yliopistojen/ ammattikorkeakoulujen välinen sopimus [sopimuksen nimi]”.

Sopijaosapuolten yhteyshenkilöt kannattaa sijoittaa liitteeseen, jotta yhteyshenkilöiden muuttuessa ei tarvitse päivittää koko sopimusta. Sopimukseen on myös hyvä kirjata, millä tavalla sopijaosapuoli voi vaihtaa yhteyshenkilö(it)ään.

2. Sopimusta koordinoiva yliopisto / ammattikorkeakoulu

Sopimuksen koordinaatio on syytä vastuuttaa yhdelle yliopistolle / ammattikorkeakoululle erityisesti tilanteessa jossa sopijaosapuolia on useita. Koordinaattorin päätehtävänä on toimia sopijaosapuolten koolle kutsujana, esimerkiksi tilanteissa joissa on tarvetta päivittää

tai muuttaa sopimusta. Päivittämistarve voi seurata myös asetusmuutoksista, joten koordinaattorin tehtäväksi on luontevaa asettaa myös säädösten seuranta. Koollekutsumiselle ei kannata laittaa tiukkoja ehtoja, mutta koordinaattorin tulisi kutsua sopijaosapuolet koolle ainakin silloin, kun joku sopijaosapuoli sitä pyytää.

Lisäksi koordinaattorin tehtäväksi on hyvä asettaa sopimusta koskevat tekniset seikat, kuten sopimusasiakirjan säilyttäminen sekä ajantasaisen yhteyshenkilöluettelon ylläpitäminen. Lisäksi koordinaattorin tehtäväksi sopii laista johtuva sopimustietojen ilmoitusvelvollisuus Opetushallitukselle.

Koordinaattorille voidaan sopia myös muita tehtäviä sen mukaan mikä on sovittavan erikoistumiskoulutuksen kannalta perusteltua.

3. Sopimuksen kohde ja tarkoitus

Sopimuksen kohde on kyseinen erikoistumiskoulutus, ja sopimuksella sovitaan nimenomaan erikoistumiskoulutuksesta. Sopimuksella ei sovita erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä (järjestämisestä voidaan sopia erikseen). Sopimusmalliin on kirjattu, että sopijaosapuolet vastaavat itse erikoistumiskoulutuksen toteutuksesta (tarkemmat sisällöt ja toteutustapa), ellei erikseen muuta sovita.

Lain tavoitteena on, että korkeakoulujen keskinäisen yhteistyön piiriin kuuluisi myös erikoistumiskoulutuksen alan kehittymisen seuraaminen ja ennakointi. Myös tästä voidaan sopia erikseen.

Huomionarvoista on, että sopimusmalliin on myös kirjattu sinänsä laista jo johtuva seikka, ettei sopimukseen osallistuminen velvoita järjestämään erikoistumiskoulutusta. Tämän osalta pitäisi kuitenkin muistaa, että yleisesti ei ole tarkoituksenmukaista, että esimerkiksi vain yksi sopijaosapuoli todellisuudessa järjestää sopimuksenalasta erikoistumiskoulutusta, sillä erikoistumiskoulutusten on lähtökohtaisesti tarkoitus olla valtakunnallisia.

4. Sopimuksen voimassaoloaika

Sopimuksen voimassaolosta on sovittava. Mikäli tehdään toistaiseksi voimassa oleva sopimus, olisi hyvä sopia myös siitä, miten sopimuksen päivitystarvetta arvioidaan ja millä aikavälillä tai kuinka säännöllisesti.

5. Erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet

Sopimuksen rakenteen selkeyttämiseksi erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet kannattaa sijoittaa liitteeksi. Tämä liite on sopimuksen olennainen sisältö.

Erikoistumiskoulutuksen lakisäätteisistä perusteista ja muista sopimuksenvaraisista puitteista on erillinen malli ohjeineen.

6. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Erikoistumiskoulutusta koskevan sopimuksen syntymisen edellytys on, että sopimusmenettelyn aikana tehdään aitoa ja monipuolista yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Erikoistumiskoulutuksen ja sen laadunvarmistuksen kannalta yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa on sopimuksen toinen olennainen sisältö. Myös tämän yhteistyön kuvaus on syytä erottaa omaksi liitteekseen.

Yhteistyöstä työ- ja elinkeinoelämän kanssa on malli ohjeineen erikseen.

7. Sopimuksen muuttaminen, irtisanominen ja purkautuminen

Kohdaksi 2 on kirjattu säädöksistä johtuva seikka, jonka mukaan yliopistolla / ammattikorkeakoululla on oikeus liittyä sopimukseen myös sopimuksen solmimisen jälkeen. Säästösten mukaan tämä tapahtuu allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

Sopimusmallissa ei ole klausuulia siitä, miten mahdollisesti sopimusta rikkova yliopisto / ammattikorkeakoulu erotettaisiin sopimuksesta. Tämä johtuu siitä, että mikäli joku sopijaosapuoli erotettaisiin sopimuksesta vastoin sen tahtoa, voisi se edellä mainitun liittymisoikeuden perusteella liittyä sopimukseen uudestaan heti erottamisen jälkeen. Niin ollen tilanteissa, joissa joku sopijaosapuoli ei pysty suoriutumaan mahdollisista sopimusvelvoitteista, täytyy tilanne ratkaista muilla keinoin, esim. omaehtoisen irtisanomisen (kohta 7.4.) tai neuvotteluiden (kohta 9) kautta.

8. Sopimuksen liitteet

Kohdassa on listattu sopimuksen liitteet. Liitteet 2 ja 3 ovat koko erikoistumiskoulutusta koskevan sopimuksen ydin ja keskeinen sisältö, ja niiden tulee olla sopimusvalmistelun pääasia.

9. Erimielisyyksien ratkaiseminen

Sopimusta koskevat erimielisyydet on tarkoituksenmukaista pyrkiä ratkaisemaan neuvotteluihin. Neuvotteluille on kuitenkin järjestyksellisesti laittaa jokin takaraja, jotta neuvotteluprosessi ei pääse jatkumaan loputtomiin. Mikäli neuvotteluissa ei päästä ratkaisuun, riidat ratkaistaan hallinto-oikeudessa.

Huomautus: Erikoistumiskoulutusta koskeva sopimus on mielekästä ymmärtää ensisijaisesti hallintolain (434/2003) 3 §:n mukaisena hallintosopimuksena, ei yksityisoikeudellisena sopimuksena.

10. Paikka, aika ja allekirjoitukset

Lähtökohtaisesti sopimuksen allekirjoittaa rehtori tai vararehtori. Sopimusmalliin on jätetty

lause nimenkirjoitusoikeuksista, jotta rehtori voi delegoida sopimuksen allekirjoittamisen halutessaan muille korkeakoulun nimenkirjoitusoikeuden haltijoille.

Huomautus 1: Arene ja UNIFI pitävät arkistoa olemassa olevista erikoistumiskoulutus-sopimuksista, joten ammattikorkeakoulujen sopimusten osalta sopimusta koordinoiva ammattikorkeakoulu toimittaa kopion sopimuksesta Arenelle, ja yliopistojen sopimusten osalta vastaavasti kopio UNIFI:lle. (Sähköinen kopio allekirjoitetusta sopimuksesta riittää – toimitusosoitteet ovat info@arene.fi ja unifi@unifi.fi.)

Huomautus 2: Opetushallitukselle tiedot sopimuksesta toimitetaan excel-tiedoston avulla. Tiedosto on ladattavissa Arenen ja UNIFI:n verkkosivuilta, ja täytetty tiedosto toimitetaan osoitteeseen erikoistumiskoulutukset@oph.fi.

Liite 3. Erikoistumiskoulutussopimus – malli yliopistoille.

Erikoistumiskoulutusta koskeva sopimus: .....

1. Sopijaosapuolet

1.1 Yliopiston nimi
Yhteystiedot

1.2 Yliopiston nimi
Yhteystiedot

Erikoistumiskoulutus sijoittuu ..... koulutusosalalle.

Sopimuksen sopijaosapuolet muodostavat niiden yliopistojen enemmistön, joilla on koulutusvastuu sillä koulutusosalalla, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään.

Sopijaosapuolten tähän sopimukseen liittyvät yhteyshenkilöt yhteystietoineen on lueteltu liitteessä 1. Sopijaosapuolet voivat muuttaa yhteyshenkilöitään tai heidän yhteystietojaan tekemällä sitä koskevan ilmoituksen tätä sopimusta koordinoivalle yliopistolle.

2. Sopimusta koordinoiva yliopisto

Tämän sopimuksen koordinaattorina toimii ..... (yliopiston nimi) .....

Koordinaattorin tehtävinä on:

- toimia sopijaosapuolten koollekutsujana tarvittaessa tai jonkun sopijaosapuolen pyynnöstä, ja
- seurata erikoistumiskoulutuksia koskevan lainsäädännön kehitystä.

Lisäksi koordinaattorin teknisinä tehtävinä on:

- säilyttää alkuperäinen sopimusasiakirja liitteineen,
- vastata sopimusta koskevien tietojen, mukaan lukien sopimusmuutokset, ilmoittamisesta Opetushallitukselle erikoistumiskoulutuksia koskevaan julkiseen luetteloon, ja
- ylläpitää luetteloa sopijaosapuolten yhteyshenkilöistä ja ilmoittaa yhteyshenkilöiden muutoksista muille sopijaosapuolille.

3. Sopimuksen kohde ja tarkoitus

Tämän sopimuksen tarkoituksena on sopia yliopistolain (558/2009) 7 a § mukaisesta erikoistumiskoulutuksesta valtioneuvoston asetuksen 1439/2014 edellyttämällä tavalla.

Sopimus ei velvoita erikoistumiskoulutuksen järjestämiseen. Erikoistumiskoulutuksen toteuttavat yliopistot määrittelevät itse järjestettävän erikoistumiskoulutuksen sisällön

ja toteutustavan noudattaen mitä erikoistumiskoulutuksista säädetään ja mitä tässä sopimuksessa on sovittu.

Yliopistoilla voi olla myös muita erikoistumiskoulutuksen liittyviä sopimuksia, kuten koulutuksen toteuttamiseen tai kehittämiseen liittyviä yhteistyösopimuksia.

4. Sopimuksen voimassaoloaika

Tämä sopimus tulee voimaan.....ja on voimassa toistaiseksi /..... saakka.

5. Erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet

Valtioneuvoston asetuksen mukaan erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin erikoistumiskoulutuksen perusteista: järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, koulutuksen laajuudesta, koulutuksen tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta. Tällä sopimuksella sovittavan erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet on määritelty liitteessä 2.

6. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Erikoistumiskoulutusta koskevan valtioneuvoston asetuksen mukaan erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen on kirjattava työelämää edustavat tahot sekä se tapa, jolla työelämän edustajat ovat osallistuneet sopimusmenettelyyn. Selvitys yhteistyöstä työ- ja elinkeinoelämän kanssa on liitteessä 3.

7. Sopimuksen muuttaminen, irtisanominen ja purkaminen

7.1 Tämä sopimus liitteineen korvaa ja syrjäyttää kaikki sopijaosapuolten väliset aikaisemmat suulliset ja kirjalliset sopimukset, sitoutumiset ja neuvottelut sopimuksen kohteesta.

7.2. Yliopisto voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös sopimuksen tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne yliopistot, joilla on koulutusvastuu sillä alalla, jolle erikoistumiskoulutus sijoittuu. Sopimukseen liitytään allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

7.3 Sopijaosapuolet voivat muuttaa tätä sopimusta vain kirjallisesti. Muut muutokset ovat mitättömiä. Muutosten voimaantulosta ja mahdollisesta siirtymäajasta sovitaan muutosten tekemisen yhteydessä, ottaen huomioon käynnissä ja käynnistymässä olevat koulutukset sekä opiskelijoiden oikeusturva.

7.4 Sopijaosapuolella on oikeus irtisanoa sopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti muille sopijaosapuolille. Sopimuksen irtisanomisaika on.....kuukautta tai niin kauan kunnes irtisanova sopijaosapuoli on hoitanut tähän sopimukseen liittyvät velvoitteensa.

7.5 Sopimus purkautuu, mikäli sen irtisanoo niin moni sopijaosapuoli, että jäljelle jäävät sopijaosapuolet eivät enää muodosta tämän sopimuksen kohdassa 1 tarkoitettua enemmistöä. Sopimuksen purkautuessa sopijaosapuolet sopivat erikseen purkamisen aikataulusta, ottaen huomioon käynnissä ja käynnistyvässä olevat koulutukset sekä opiskelijoiden oikeusturvan. Purkamisaikataulusta sopimiseen osallistuvat ne sopijaosapuolet, jotka olivat sopijaosapuolina viimeksi ennen sopimuksen purkautumista.

8. Sopimuksen liitteet

8.1 Tämän sopimuksen liitteitä ovat:

Liite 1: Sopimuksen yhteyshenkilöt

Liite 2: Erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut reunaehdot

Liite 3: Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Liite 4 jne.: Muut mahdolliset liitteet

8.2 Mikäli tämän sopimuksen sopimusteksti ja liitteet ovat joiltakin osin ristiriidassa keskenään, sovelletaan ensisijaisesti sopimustekstiä.

9. Erimielisyyksien ratkaiseminen

Tähän sopimukseen ja sen tulkintaan sovelletaan Suomen lakia. Tästä sopimuksesta aiheutuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti sopijaosapuolten välisin neuvotteluin. Mikäli sopijaosapuolet eivät pääse sovinnolliseen ratkaisuun.....kuukauden kuluessa, riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

10. Paikka, aika ja allekirjoitukset

Tätä sopimusta on laadittu ..(lukumäärä).. saman sisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijaosapuolelle. Lisäksi sopimuksesta toimitetaan yksi kopio Suomen yliopistot UNIFI ry:n arkistoon.

Sopijaosapuolet vakuuttavat, että allekirjoittaneet henkilöt ovat oikeutettuja tässä edustamansa organisaation nimenkirjoittamiseen.

....., ... kuun ..... päivänä 20.....

Yliopisto A

.....

Yliopisto B

.....

Liite 4. Erikoistumiskoulutussopimus – malli ammattikorkeakouluille.

Erikoistumiskoulutusta koskeva sopimus: .....

1. Sopijaosapuolet

1.1 Ammattikorkeakoulun nimi
Yhteystiedot

1.2 Ammattikorkeakoulun nimi
Yhteystiedot

Erikoistumiskoulutuksen ala: ..... (tutkinto ja tutkintonimike)

Sopijaosapuolet muodostavat niiden ammattikorkeakoulujen enemmistön, jotka antavat koulutusta edellä mainitulla alalla.

Sopijaosapuolten tähän sopimukseen liittyvät yhteyshenkilöt yhteystietoineen on lueteltu liitteessä 1. Sopijaosapuolet voivat muuttaa yhteyshenkilöitään tai heidän yhteystietojaan tekemällä sitä koskevan ilmoituksen tätä sopimusta koordinoivalle ammattikorkeakoululle.

2. Sopimusta koordinoiva ammattikorkeakoulu

Tämän sopimuksen koordinaattorina toimii ..... (ammattikorkeakoulun nimi)

Koordinaattorin tehtävinä on:

- toimia sopijaosapuolten koollekutsujana tarvittaessa tai jonkun sopijaosapuolen pyynnöstä, ja
- seurata erikoistumiskoulutuksia koskevan lainsäädännön kehitystä.

Lisäksi koordinaattorin teknisinä tehtävinä on:

- säilyttää alkuperäinen sopimusasiakirja liitteineen,
- vastata sopimusta koskevien tietojen, mukaan lukien sopimusmuutokset, ilmoittamisesta Opetushallitukselle erikoistumiskoulutuksia koskevaan julkiseen luetteloon, ja
- ylläpitää luetteloja sopijaosapuolten yhteyshenkilöistä ja ilmoittaa yhteyshenkilöiden muutoksista muille sopijaosapuolille.

3. Sopimuksen kohde ja tarkoitus

Tämän sopimuksen tarkoituksena on sopia ammattikorkeakoululain (1438/2014) 11 a § mukaisesta erikoistumiskoulutuksesta valtioneuvoston asetuksen 1438/2014 edellyttämällä tavalla.

Sopimus ei velvoita erikoistumiskoulutuksen järjestämiseen. Erikoistumiskoulutuksen to-

teuttavat ammattikorkeakoulut määrittelevät itse järjestettävän erikoistumiskoulutuksen sisällön ja toteutustavan noudattaen mitä erikoistumiskoulutuksista säädetään ja mitä tässä sopimuksessa on sovittu.

Ammattikorkeakouluilla voi olla myös muita erikoistumiskoulutuksen liittyviä sopimuksia, kuten koulutuksen toteuttamiseen tai kehittämiseen liittyviä yhteistyösopimuksia.

4. Sopimuksen voimassaoloaika

Tämä sopimus tulee voimaan ..... ja on voimassa toistaiseksi / ..... saakka.

5. Erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet

Valtioneuvoston asetuksen mukaan erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin erikoistumiskoulutuksen perusteista: järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, koulutuksen laajuudesta, koulutuksen tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta. Tällä sopimuksella sovittavan erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet on määritelty liitteessä 2.

6. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Erikoistumiskoulutusta koskevan valtioneuvoston asetuksen mukaan erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen on kirjattava työelämää edustavat tahot sekä se tapa, jolla työelämän edustajat ovat osallistuneet sopimusmenettelyyn. Selvitys yhteistyöstä työ- ja elinkeinoelämän kanssa on liitteessä 3.

7. Sopimuksen muuttaminen, irtisanominen ja purkaminen

7.1 Tämä sopimus liitteineen korvaa ja syrjäyttää kaikki sopijaosapuolten väliset aikaisemmat suulliset ja kirjalliset sopimukset, sitoutumiset ja neuvottelut sopimuksen kohteesta.

7.2. Ammattikorkeakoulu voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös alkuperäisen sopimuksen tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne ammattikorkeakoulut, jotka antavat ammattikorkeakoulututkintoon ja siihen liitettävään tutkintonimikkeeseen johtavaa koulutusta sillä alalla, jolle erikoistumiskoulutus sijoittuu. Sopimukseen liitytään al-lekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

7.3 Sopijaosapuolet voivat muuttaa tätä sopimusta vain kirjallisesti. Muut muutokset ovat mitättömiä. Muutosten voimaantulosta ja mahdollisesta siirtymäajasta sovitaan muutosten tekemisen yhteydessä, ottaen huomioon käynnissä ja käynnistymässä olevat koulutukset sekä opiskelijoiden oikeusturva.

7.4 Sopijaosapuolella on oikeus irtisanoa sopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti muille sopijaosapuolille. Sopimuksen irtisanomisaika on ..... kuukautta tai niin kauan kunnes

irtisanova sopijaosapuoli on hoitanut tähän sopimukseen liittyvät velvoitteensa.

7.5 Sopimus purkautuu, mikäli sen irtisanoo niin moni sopijaosapuoli, että jäljelle jäävät sopijaosapuolet eivät enää muodosta tämän sopimuksen kohdassa 1 tarkoitettua enemmistöä. Sopimuksen purkautuessa sopijaosapuolet sopivat erikseen purkamisen aikataulusta, ottaen huomioon käynnissä ja käynnistyvässä olevat koulutukset sekä opiskelijoiden oikeusturvan. Purkamisaikataulusta sopimiseen osallistuvat ne sopijaosapuolet, jotka olivat sopijaosapuolina viimeksi ennen sopimuksen purkautumista.

8. Sopimuksen liitteet

8.1 Tämän sopimuksen liitteitä ovat:

Liite 1: Sopimuksen yhteyshenkilöt

Liite 2: Erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut reunaehdot

Liite 3: Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Liite 4 jne.: Muut mahdolliset liitteet

8.2 Mikäli tämän sopimuksen sopimusteksti ja liitteet ovat joiltakin osin ristiriidassa keskenään, sovelletaan ensisijaisesti sopimustekstiä.

9. Erimielisyyksien ratkaiseminen

Tähän sopimukseen ja sen tulkintaan sovelletaan Suomen lakia. Tästä sopimuksesta aiheutuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti sopijaosapuolten välisin neuvotteluin. Mikäli sopijaosapuolet eivät pääse sovinnolliseen ratkaisuun.....kuukauden kuluessa, riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

10. Paikka, aika ja allekirjoitukset

Tätä sopimusta on laadittu .....(lukumäärä)..... saman sisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijaosapuolelle. Lisäksi sopimuksesta toimitetaan yksi kopio Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n arkistoon.

Sopijaosapuolet vakuuttavat, että allekirjoittaneet henkilöt ovat oikeutettuja tässä edustamansa organisaation nimenkirjoittamiseen.

....., ... kuun ..... päivänä 20.....

Ammattikorkeakoulu A

.....

Ammattikorkeakoulu B

.....

Liite 5. Malli erikoistumiskoulutussopimuksen liitteeksi 2.

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutuksen perusteet ovat ne asiat, joista asetuksen mukaan on vähintään sovittava. Muistakin asioista voidaan sopia, ja kohdassa Muut puitteet on asioita joista on tarkoituksenmukaista sopia yhteisesti mikäli mahdollista. Tämä liite on koko erikoistumiskoulutusta koskevan sopimuksen keskeisin sisältö.

Sopimuksen liite 2: erikoistumiskoulutuksen perusteet ja muut puitteet

Erikoistumiskoulutuksen perusteet

1. Erikoistumiskoulutuksen nimi: .....

2. Koulutuksen laajuus: ..... opintopistettä

3. Koulutuksen tavoitteet

» **OHJE:** Tavoitteilla tarkoitetaan tässä osaamistavoitteita. Osaamistavoitteista sopiminen varmistaa eri korkeakoulujen järjestämän erikoistumiskoulutuksen yhdenmukaisuutta, ja toisaalta toimii erikoistumiskoulutusten laadunvarmistajana. Erikoistumiskoulutusten yleiset osaamistavoitteet on määritelty valtioneuvoston asetuksella.

Osaamistavoitteiden kuvauksella sopijaosapuolet konkretisoivat sen työelämän rajatun osa-alueen osaamisvaatimukset, jotka perustuvat tieteelliseen tutkimustietoon tai taiteellisen toiminnan menetelmiin. Kuvaus konkretisoi myös sen, millä tavalla sovittava erikoistumiskoulutus täyttää asetuksella säädetyt yleiset tavoitteet. Osaamistavoitteiden kuvauksella on myös tärkeä tehtävä siinä, että niiden avulla erikoistumiskoulutus erotetaan ja asemoidaan omaksi koulutusmuodokseen, ja erotetaan yleissivistävästä koulutuksesta, harrastustoimintaan liittyvästä koulutuksesta sekä yleisestä täydennyskoulutuksesta ja vapaiden markkinoiden tarjoamasta koulutuksesta.

Sopimuksessa määritellään sovittavan erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteet: siis ne tiedot, taidot ja valmiudet, jotka erikoistumiskoulutuksen suorittaneella on koulutuksen jälkeen. Osaamistavoitteet tulisi muotoilla konkreettisesti ja osaamisperusteisesti sekä siten, että valtioneuvoston asetuksessa määritellyt tavoitteet täyttyvät.

Osaamistavoitteiden kuvaamisessa on hyvä huomioida, että sopivaa erikoistumiskoulutusta etsivät henkilöt, uusia erikoistumiskoulutuksia suunnittelevat korkeakoulut, työ- ja elinkeinoelämän edustajat sekä muut kiinnostuneet käyttävät näitä tavoitteita omiin tarkoituksiinsa, ja tietoja voivat käyttää myös opinto-ohjaajat ja työvoimaviran-

omaiset. Siksi sopimuksissa kuvattujen osaamistavoitteiden perusteella tulee pystyä erottamaan erilaiset koulutukset ja erilaisille asiantuntijuuden aloille suuntautuvat koulutukset toisistaan.

Osaamistavoitteiden muotoilussa on tehtävä tiivistä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa, ja edustajat on otettava mukaan osaamistavoitteiden laatimiseen alusta saakka. Erikseen on syytä huomauttaa, että menettelyksi ei pääsääntöisesti käy se, että osaamistavoitteet muotoillaan korkeakoulussa, ja ne vain hyväksytetään työ- ja elinkeinoelämän edustajilla. Sopimusmallin malliliitteessä 3 on tarkemmin yhteistyöstä.

4. Koulutuksen kohderyhmä

» **OHJE:** Lain perustelujen mukaan erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä luonteeltaan täydennyskoulutusta pysyvämmäksi tarkoitettuja koulutuksia, joita yliopistot ja ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Kohderyhmän tarkempi määrittäminen on sopimusasia.

5. Opiskelijan asiantuntemuksen osoittaminen

» **OHJE:** Sopimukseen tulisi kirjata yhteisesti hyväksytyt linjaukset arvioinnin pääperiaatteille, tavoitteille, muodoille ja kattavuudelle.

Arvioinnin on perustuttava osaamistavoitteisiin, ja arviointi edellyttää vaadittavan osaamisen ja asiantuntijuuden määrittämistä ja kuvaamista. Tapojen, joilla asiantuntemus osoitetaan, tulee soveltua niiden osaamistavoitteiden arviointiin.

Koulutuksen tuottaman osaamisen osoittaminen suorittamalla todellisia työtehtäviä ja toimeksiantoja vahvistaa erikoistumiskoulutuksen työelämäperusteisuutta. Arvioinnin periaatteena voi olla, että työelämän edustajat osallistuvat arviointiin.

Arvioinnin muotoja voivat olla esimerkiksi tehtävät, arviointikeskustelut, itsearviointi tai työpaikalla tapahtuvat näytöt.

Asiantuntijuuden osoittaminen voi rakentua esimerkiksi portfoliomaisesti useista näytöistä koulutuksen aikana, tai koulutuksen päättövaiheessa tehtävästä projektista, näytöstä tai lopputyöstä.

Muut puitteet

6. Koulutuksen rakenne

» **OHJE:** Korkeakoulut voivat halutessaan sopia myös koulutuksen tarkemmasta rakenteesta ja opetussuunnitelmasta. Rakenteesta sopiminen yhdenmukaistaa erikoistumiskoulutuksen järjestämistä eri korkeakouluissa, ja samalla auttaa mahdollisia hakijoita ja työelämää tunnistamaan koulutuksen.

Esimerkiksi voidaan sopia erikoistumiskoulutuksen modulaarisuudesta, pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista, tai työssäoppimisen sisällyttämisestä pakollisena osiona koulutukseen.

7. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutus on suunnattu jo työelämässä toimineille asiantuntijoille, jolloin oletusarvoisesti suurella osalla koulutukseen osallistuvista tulee olemaan sellaista työelämässä jo hankittua osaamista, että AHOT-käytännöille on tarvetta. Tällöin yhteisesti sovellettavista AHOT-periaatteista olisi hyvä sopia. Yhteisesti sovellettavat periaatteet ja käytännöt voivat perustua korkeakoulujen jo olemassa oleviin hyviin käytäntöihin.

8. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteellisesta suoritusajasta

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutuksille voidaan sopia myös tavoitteellinen suoritusajaka. Tällöin suoritusajan määrittelyssä tulisi huomioida se, ovatko opiskelijat kokopäiväisiä vai suorittavatko he opintoja työn ohessa, vai onko opiskelijoissa mahdollisesti molempia.

9. Valintaperusteet

» **OHJE:** Sopijaosapuolet voivat sopia myös opiskelijoiden valintaperusteista. Valintaperusteiden pääperiaatteista olisi mielekästä sopia yhteisesti, jotta saman erikoistumiskoulutuksen valintaperusteet eivät olisi liian tai perusteettomasti erilaisia eri korkeakouluissa.

Erikoistumiskoulutukseen hakeutuvien yleiset kelpoisuusehdot on määritelty yliopisto- ja ammattikorkeakoululaeissa. Huomionarvoista on, että vaikka työkokemusta voidaan edellyttää valintaperusteissa, niin työkokemus ei ole yleinen kelpoisuusehto.

Valintaperusteet on syytä suhteuttaa koulutuksen kohderyhmään. Työelämässä toimivien asiantuntijoiden koulutustaustat vaihtelevat, joten valintaperusteissa pitäisi pyrkiä tutkintotaustan suhteen mahdollisimman väljään määrittelyyn.

10. Koulutustarjonnan mitoitus

» **OHJE:** Korkeakoulut voivat sopia, kuinka monta opiskelijaa kukin sopijaosapuoli kouluttaa. Mitoituksesta sopiminen parantaa erikoistumiskoulutuksen valtakunnallista koordinaatiota.

Esimerkiksi voidaan sopia, että kukin sopijaosapuoli ottaa sisään 0–5 opiskelijaa vuodessa.

11. Todistukset

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutuksesta annetaan sen suorittaneelle todistus, josta on käytävä ilmi erikoistumiskoulutuksen nimi ja koulutuksen keskeinen sisältö. Todistuksen tarkemmasta muodosta ja sisällöstä olisi hyvä sopia, jotta eri korkeakoulujen myöntämät, samaa erikoistumiskoulutusta koskevat todistukset olisivat yhdenmukaisia.

12. Opiskelijalta perittävän maksun suuruus

» **OHJE:** Korkeakoulut voivat sopia perittävän maksun suuruudesta, tai sen vaihteluvälistä.

Liite 6. Malli erikoistumiskoulutussopimuksen liitteeksi 3.

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutuksen ja tutkintokoulutuksen keskeinen ero on koulutus-tarpeen määrittelyssä: tutkintokoulutus on ensisijassa tarjontalähtöistä (OKM:n enna-koinnit ja rahoitus), mutta erikoistumiskoulutus on kysyntälähtöistä (työelämän tarpeet ja opiskelijamaksut). Siksi korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän yhteistyöllä on keskeinen merkitys erikoistumiskoulutusten kehittämisessä ja laadukkaassa toteutuk-sessa: sellaista erikoistumiskoulutusta ei ole mielekästä kehittää, jolle ei ole kysyntää ja josta kukaan ei maksaisi. Tässä mielessä yhteistyö on myös keskeinen erikoistumis-koulutusten laadunvarmistuksen työkalu.

Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa mahdollistaa erikoistumiskoulutusten kehittä-misen ja toteuttamisen siten, että niillä vastataan uusien, nousevien ja perustaltaan monialaisten asiantuntijuusalueiden tarpeisiin. Koulutuksilla voidaan myös ennakoida työelämän muutoksia ja viedä niitä haluttuun suuntaan.

Sopimuksessa on kuvattava työelämää edustavat tahot sekä se tapa, jolla työelämän edustajat ovat osallistuneet sopimusmenettelyyn eli erikoistumiskoulutuksen perusteiden (koulutuksen laajuus, tavoitteet, kohderyhmä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoit-taminen sekä muut mahdolliset sopimuksessa sovitut koulutuksen reunaehdot) valmis teluun. Lisäksi sopimukseen olisi hyvä kirjata ne toimintatavat, joilla myös jatkossa varmis-tetaan työ- ja elinkeinoelämän osallistuminen erikoistumiskoulutuksen kehittämiseen ja mahdollisesti myös toteuttamiseen.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutusyksiköillä on runsaasti tietoa ja osaamista yhteistyöstä työ- ja elinkeinoelämän kanssa, joten erikoistumiskoulutusten sopimusvalmistelussa on suositeltavaa tehdä yhteistyötä niiden yksiköiden kanssa.

Liite 3: yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

1. Sopimusvalmisteluun osallistuneet työ- ja elinkeinoelämän edustajat:
edustaja 1: henkilönimi, edustamansa organisaatio
edustaja 2: henkilönimi, edustamansa organisaatio
jne.

» **OHJE:** Työ- ja elinkeinoelämää edustavat tahot määräytyvät kunkin erikoistumiskou-lutuksen tarkoituksen ja tavoitteiden perusteella. Sopimukseen kirjataan organisaatiot ja niitä edustavat henkilöt, jotka ovat osallistuneet sopimusvalmisteluun.

Sopimusmenettelyssä on pyrittävä monipuoliseen ja objektiiviseen osaamisen kehittämistarpeiden tarkasteluun. Ainoastaan yhden toimialan yrityksen tai yhden työelämää edustavan järjestön näkökulmaa ei tavallisesti pidetä riittävänä.

2. Kuvaus erikoistumiskoulutuksen valmistelusta sekä siitä, miten työ- ja elinkeinoelämän edustajat ovat siihen osallistuneet

» **OHJE:** Sopimuksessa kuvataan miten työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa on tehty yhteistyötä määriteltäessä ne osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämisen tarpeet, joihin erikoistumiskoulutus perustuu. Lisäksi tulee kuvata toimintatapa, jolla erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteet sekä asiantuntemuksen osoittaminen on määriteltä yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Olennaista on kuvata se, millainen vaikuttavuus työ- ja elinkeinoelämän osallistujilla on ollut sopimuksella sovittavien erikoistumiskoulutuksen perusteiden muotoutumiseen.

3. Kuvaus toimintatavoista, joiden avulla seurataan erikoistumiskoulutuksen alan muutoksia ja varmistetaan koulutuksen työelämävastaavuus

» **OHJE:** Erikoistumiskoulutuksen tulee vastata työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Siksi sopimukseen tulisi kirjata toimintatapa, jolla yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa seurataan ja varmistetaan koulutuksen työelämävastaavuus.

Erityisesti mikäli on sovittu siitä, että työ- ja elinkeinoelämän edustajat osallistuvat koulutuksen toteutukseen (esim. työssäoppimista järjestämällä tai opiskelijan asiantuntemuksen arviointiin), kannattaa nämä asiat kirjoittaa näkyviin.

